Ե· ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1269 ՈՒՐԲԱԹ 25 ՄԱՐՏ 1888 (Ն· Տ·) 6 ԱՊՐԻԼ 1888 25 ԲԷՆԷԼԻ 1305

20 ՓԱՐԱ.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՆՉ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂԱՐԿԵԼ.
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Նորատունկեան-խան

خانندە نورادونكيان دە غلطەدە دە عليەدە
غزەتەسى ادارەسنە

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

20 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ· Պոլսոյ համար Տարեկան	դահեկան արծաթ	160
» » Վեցամսեայ	»	80
» » Եռամսեայ	»	40
Գաւառաց » եւ տեղական		
Թղթատարով տարեկան	»	240
Գաւառաց համար եւ տեղական		
Թղթատարով վեցամսեայ	»	120
Օտար երկիրներ, տարեկան Ֆրանկ		56
» » վեցամսեայ	»	28

Դուրս գրկուած լրագրաց ճանչցաւ ծախքը Տնօրենութեան վրայ է
Խմբագրութեան գրկուած նամակ կամ գրութիւն ետ չտրուի.

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ· ՊՈԼԻՍ, 25 ՄԱՐՏ, 1888

ԵՐԵԿԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

(ՄԱՐՏ 29ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 31 ՄԱՐՏ)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Երեկի Սուրհանդակաւ առնուած Փարիզեան լրագիրը կը բերէն Նկարագրութիւնն Երեսփ. Ժողովոյ Նստին, յորում տապալեցաւ Պ. Թիւռաւի Նախարարութիւնն. Ակներեւ է թէ տեղի ունեցած վրճաբանութիւնը լոկ պատրուակ մ'էր Նախարարութիւնը տապալելու համար. Սահմանադրութեան վերաբերութիւնը զոր Արմատականք կը պահանջէին, Աբքայականք և Կայսերականք ևս պահանջեցին, զի այս ամէն ծայրայեղ կուսակցութիւնք կուզէին առիթէն օգուտ քաղել՝ մէկ մէկ հարուած տալու երկրին այժմեան կառավարական դրութեան.

Զօր. Պուլանժէի արքանեակը, Պ. Լակէռ, զառաջին յարոյց խնդիրն, առաջարկելով Ժողովոյ յայտնել աւուր օրակարգին մէջ դնել Սահմանադրութեան վերաբերութիւնը. Պ. Քէմանսոյի տեղակալը, Պ. Բէյդան, ոյժ տուաւ այս առաջարկութեան, այնու դիտողութեամբ թէ հանրապետական Սահմանադրութեան մէջ մնացած արքայական հետքերը պէտք է միանգամ ընդ միշտ ջնջել. Պոնարբրդեան Պ. Ժօլիպուա ևս պահանջեց Սահմանադրութեան վերաբերութիւնը, նաբոլէոնեան դրութեան համեմատ, ուղղապէս Ժողովրդեան կարծիքն առնլու համար երկրին կառավարութեան ձեւոյն վրայ. Ի դիմաց Աբքայականաց, Պ. Պոտրի տ'Ասոն յայտարարութիւն մը կարդաց, որով պարզապէս կը պահանջէր ջնջումն Հանրապետութեան, որ կ'անպատուէ և կը կործանէ երկիրը. Բողոքներ եղան, և Նախագահն յետս կոչում պահանջեց. Պ. Պոտրի տ'Ասոն պատասխանեց թէ ետ չի կրնար կոչել ինչ որ ճշմարիտ է. Ասոր վրայ ի կարգ հրաւիրուեցաւ, բայց միապետական երեսփոխանը շարունակեց իւր ընթերցումը, յայտարարելով թէ Թագաւորութիւնն ևեթ կրնայ փրկել զՊանսա, և վերջացուց ազաղակելով «Կեցցէ՝ Ֆրանսա՝ իւր Թագաւորով». Պ. Ժօլիպուա ամբաստանեց Հանրապետական Կառավարութիւնը թէ կը վախնայ Ժողովրդային կարծեաց ուղղակի արտայայտութենէն, այսինքն՝ Բլեբիսիտէն, և ազդին բերանը կը կապէ. Այս ձրի զրպարտութեանց դէմ եղած բողոքներուն պատասխանեց՝ ըսելով թէ Հանրապետութիւնն անպատիւ յեղափոխութեան մը պտուղն է, զի թշնամւոյն (Գերմանաց) առջեւ ու թշնամւոյն զօրութեամբ կապտեց հանրային իշխանութիւնն և հաստատեցաւ իբրեւ օրինաւոր կառավարութիւն. Այս ծանր [illegible] նութեան վրայ, ի բեմ ելաւ [illegible] նախարարապետ Պ. Պրիսոն, որ պաշտօնէ իյնալէն ի վեր բերանը բացած չունէր. «Ո՞վ է Հանրապետութեան դէմ այս անլուր ամբաստանութիւնն ընողն», հարցուց, «ո՞չ ապաքէն Կայսերական մ'է. և ո՞չ ապաքէն Կայսերական Կառավարութիւնն էր որ բերաւ թշնամին Փարիզի առջեւ. ո՞չ ապաքէն հանրապետական վարչութիւնն էր որ փրկեց Ֆրանսայի պատիւը՝ դիւցազնաբար շարունակելով պատերազմ մը, զոր Կայսերական Կառավարութիւնը բացած էր, երկրին տնտեսական ուժինուորական բոլոր ոյժերը փճացնելէ յետոյ իւր յոռի վարչութեամբ». Պ. Պրիսոնի հայրենասիրական բողոքը ջերմապէս ծափահարեցաւ. Պ. Պրիսոն յորդորեց Հանրապետականները չքուէարկել վերաքննութեան առաջարկ մը, որուն ոյժ կուտան Հանրապետութեան բոլոր թշնամիք, և որ պիտի հրճուեցնէ նախկին զօրավար մը (Պուլանժէ), որ ըսկած է հարուածել արդի հաստատութիւնները. Պ. Բէյմանսօ ձայնակցեցաւ Պ. Պրիսոնի՝ նաբոլէոն Գ-ի Կառավարութեան արարքը պախարակելու համար, բայց պնդեց թէ այժմեան Սահմանադրութիւնն հակառակ է հանրապետական սկզբանց. Նախկին Նախարարապետ Պ. Ռուվիէ դատապարտեց ամէն ձեռնձգութիւն արդի Սահմանութեան, երբ արքայական իշխանութիւնը վերահաստատելու փորձեր կը լինին.

Այս վիճաբանութեան միջոցին Պ. Թիւռաւ բացակայ էր. զի Մերակոյտը գացած էր՝ եղեմտացոյցի քուէարկումը փութացնելու. Ի բացակայութեան Նախարարապետին, Պ. Սառիէն Ժողովէն խնդրեց մերժել վերաքննութեան առաջարկն, որ չփոթութեան նոր պատճառ մը միայն պիտի լինի. Նախկին Նախարարապետ Պ. Կոպլէ, թէեւ վերաքննութեան կը փափաքի, բայց արդի պարագայից մէջ բարեպատեհ չի համարիր զայն, և կը պահարակէ հակառակ տարբերեալ մեծամասնութեան մը կազմութիւնն ընդդէմ արդի նախարարութեան. Արմատական Պ. Անտրիէօ կը պնդէ թէ կիւրակի աւուր ընտրութիւնք Մարսիլիոյ և Էնի՝ կը ցուցնեն թէ երկիրը ձանձրացած է այժմեան կառավարական դրութենէն, որ իւր օրինաւոր ակնկալութիւնները չի գոհացներ, և կը խնդրէ Սահմանադրութեան վերաքննութիւնն, որուն ընդհուպ պարտ է ձեռնարկել ի սէր Հանրապետութեան.

Պ. Թիւռաւ, լսելով թէ Երեսփ. Ժողովը «գլուխն առած կ'երթայ», վազեց եկաւ, և անմիջապէս բեմն երեւելով, իւր սովորական կտրուկ ոճով յայտարարեց.

«Պարոնա՛յք. Վիճաբանութեան սկիզբէն ի վեր բացակայութիւնս ուրիշ պատճառի չվերագրէք. Մերակոյտի յանձնաժողովոյն մէջ զբաղեալ էի եղմտացոյցի խնդրով. Պարտիս յայտարարել ամենէն բացորոշ և կտրուկ կերպիւ թէ Կառավարութիւնը կը հակառակի նկատառման այն առաջարկութեան որոյ վրայ կը վիճաբանիք. Կառավարութիւնը կը խորհի թէ վտանգաւոր է խռովութեան նոր պատճառ մը աւելցնել այն պատճառներուն վրայ որովք արդէն կը խռովի երկիրը. Ժամանակն անպատեհ է այնպիսի Սահմանադրութեան մը վերաբերութիւնը պահանջելու համար, որ այս առաւօտ իսկ ամենայն յանդգնութեամբ հարուածեցաւ (Պուլանժէ զօրավարին նոր յայտարարութեամբ.) Այդպիսի առաջարկ մ'ընդունելով, Խորհրդարանն այդ ցոյցին մասնակցելու. երեւոյթը պիտի ունենայ. Ուստի, Կառավարութիւնը կընդդիմանայ առաջարկութեան, և եթէ Երեսփ. Ժողովը մտիկ չընելով քուէարկէ զայն, Կառավարութիւնը չի կրնար ստանձնել այդպիսի քուէի մը պատասխանատուութիւնը.»

505 Երեսփոխանք քուէ տուին, և 237 ի դէմ 268 քուէով, վերաքննութեան առաջարկն ընդունուեցաւ հակառակ Կառավարութեան, որ հրաժարեցաւ.

Միապետականք կ'ճաչապարեն. Պ. Բիւնէօ տ'Օրնանօ կ'առաջարկէ որ հետուեալ օրն իսկ կազմուի մեծասանից յանձնաժողովն, որ պարտի ընել վերաքննութեան առաջարկները. Պ. Ժօլիպուա ալ կուսայ սոյն առաջարկի. Բայց 150 ի դէմ 250 քուէով կը մերժուի Պ. Բիւնէօ տ'Օրնանոյի առաջարկը. Նախարարութիւնը տապալեցաւ. այս կը բաւէ. Վերաքննութիւնը կրնայ սպասել, ինչպէս կը սպասէր տարիներէ ի վեր.

ԶՕՐԱՎԱՐ ՊՈՒԼԱՆԺԷ

Աւսարիկ Զօր. Պուլանժէի նոր Թայտարարութիւնն, ուղղեալ առ ընտրող Նոռիգաւառին, որոյ երեսփոխան կ'ուզէ լինել.

«Ընտրո՛ղք Նոռի.

«Թոյլ տալով ի'Ձ որ ինքզինքս ներկայացնեմ ձեր քուէներուն, կառավարութիւնը փոփոխած թուի լինել ցոյց մը յառաջ բերելու իւր քաղաքականութեան վրայ.

«Իմ մասիս կ'ընդունիմ այս ժամադրութիւն առաջի ընդհանուր քուէարկութեան,

«Դուք կոչուած էք որոշել թէ մերինին պէս մեծ ազգի մը կարելի՞ է իւր վատահութեան արժանացնել այնպիսի մարդիկ, որք պարտաւորէն կը կարծեն պատերազմը Ջ ջել՝ պաշտպանութեան միջոցները ջնջելով.

«Երբ նախարար էի, ըսի. «Եթէ պատերազմ ուզեմ, խենթ պէտք է լինիմ. և եթէ պատերազմի չպատրաստուիմ, թշնամական մը պէտք է լինիմ».

«Այս կարծիքներս չեն փոխուած.

«Ձեր հայրենասէր ժողովուրդ կը պահանջէ զօրեղ Ֆրանսա մը, ունենալու համար աշխատասէր Ֆրանսա մը, որ ճարտարագործական հանճարը չի կրնար զարգանալ բայց եթէ այն ապահովութեան մէջ զոր կուտայ իւր զօրութեան գիտակցութիւնը.

«Ձեզ անկ է ուրեմն պաշտպանել զձեզ ընդդէմ անոնց որք կը լքանեն զձեզ.

«Այս ժամուս Խորհրդարանն ինքն ևս ահարեկ է իւր անդործութեան հետեւանց մասին. Տարիներով քնանալ յետոյ, սթափիլ կը կեղծէ, բարեհոգիչ ծրագրեր ծանուցանելով, որոց իրագործումն յուսալ անկարելի է, քանի որ Երեսփ. Ժողովոյ հաւատն ամէն յառաջդիմութիւն անշուշտ կը մերժուի Մերակոյտէն.

«Հանրապետական այժերու այն մեծ հաւատքն որ մեզ կը խոստացուէր միշտ, ունայն խօսք մ'եղաւ, և եթէ պահ մը համաձայնութիւն գոյացաւ խորհրդարանական մարդոց մէջ, այն ալ զօրավարի մը դէմ էր, որ իւր հայրենասէրի պարտաւորութիւնը միայն կատարել կը միտէր, եւ զոր ջախջախեցին այնպիսի անխոստովանելի պատճառներով, զորս իւր դատաւորութիւնն ստանձնողներէ ո՛չ ոք կրցաւ յայտնել.

«Գալով ինձ, մինթիւն զոր կ'երդուէի և զոր այժմ ևս կ'երդուիմ, հակառակ արդի վայրկենս թմբուկներուն, բոլոր Ֆրանսացի սիրտերու միութիւնն է ընդդէմ վտանգաց որք կրնան մեզ սպառնալ, այն միութիւնն որ 1871 ին իրագործեցաւ, երբ պատուարժան Երեսփոխանն այս աթոռը թափուր մնացած է՝ կը պատերազմէր ընդդէմ Ֆէտերալ հանրապետական զօրավարին և թշնամւոյն կողմէ ծանրապէս վիրաւորեալ կ'լինայ Պարօնի ամբոխակին վրայ.

«Ընտրո՛ղք Նոռի.

«Վերջին դէպքերը պայծառապէս ապացուցին թէ Երեսփ. Ժողովը բոլորովին անտարբեր է երկրին բաղձանաց. Երկիրը չի հաւնիար այս Ժողովին, և Ժողովն ալ ո՛չ ևս կարող է հասկնալ երկրին. Ընդհանուր քուէարկութիւնը միայն կրնայ լուծել այս անհամաձայնութիւն.

«Օրէնդիր Ժողովոյն ենթարկուած անկարողութեան մէկ դարման միայն կայ. — Երեսփոխանութեան լուծում, Սահմանադրութեան վերաքննութիւն.

«Ահա՝ այս արդեան կը մտիմն իմ բոլոր ջանքերս.

«Կեցցէ՝ Ֆրանսա. Կեցցէ՝ Հանրապետութիւն.»

ԶՕՐ. ՊՈՒԼԱՆԺԷ

Պրէյն, 1 ապրիլ. Ընդհանուր ներողութեան հրամանագիրն այս առաւօտ հրատարակեցաւ. Կայսերական ներման արժանացած են ամէն անոնք որք դատապարտեալ էին Կայսեր անձին դէմ գործուած յանցանքով, իշխանութեանց դէմ հակառակելով, հանրային անկարգութիւն յարուցանելով, պաշտօնեաներ նախատելով. լրագրական յանցանքներ, և ընկերակցութեանց և գումարմանց վերաբերեալ օրէնքը բռնաբարելով. Պետական դատաճանութեան ոճիրը գործողներուն խօսքը չկայ. Բայց կը կարծուի թէ Կայսրը մեծաւ ներողամտութեամբ պիտի վարուի նաեւ այս կարգի դատապարտելոց հետ, յորս կան բազմաթիւ Ալզաս-Լոռէնցիք. Ֆրէտերիկ Կայսեր առողջական վիճակին վերայ լուրերուն տեղեկութիւնք կը տրուին. Տքդ. Մաքէնզի Լոնտոն կը վերադառնայ. Երեկ եւս Կայսրը, Կայսրուհւոյն հետ, կառքով պտոյտ մ'ըրաւ կենդանեաց պարտիզին մէջ. Նոյնպէս Տեսչ. Ա. Զայդլէր պաշտօնապէս կը հաստատէ թէ Կայսեր առողջական վիճակը բարւոքած կ'երեւի, և մտաց տրամադրութիւնը լաւագոյն է.

—Տեսչ Նէ-ին Փարիզի Թղթակիցը տեսակցութիւն մ'ունեցաւ Ֆէրտինանտ Իշխանի մօտ, Բլէմանդին Իշխանուհւոյն հետ. Իշխանուհին շատ գովեստի խօսեցաւ պուլկար ժողովրդեան վրայ, եւ գոհութեամբ յիշեց համակրալից ընդունելութիւնը զոր գտած էր ի Սոֆիա եւ պուլկարական գլխաւոր քաղաքաց մէջ. Ընաւ թէ իւր ի Փարիզ գալը քաղաքական կամ դրամական նպատակաւ չէ, թէեւ փոխառութեան մը կնքումը չատ օգտակար կրնայ լինել Պուլկարիոյ. Ընաւ նաեւ թէ երկիրն, իւր որդւոյն վարչութեան ներքեւ, հանդարտ է. ի Զարիպրոտ խռովութեանց ծագման վրայ լրագրաց տեղեկութիւնք անհիմն են, եւ, վերջապէս, Ֆերտինանտ Իշխանի ժողովրդականութիւնն օր ըստ օրէ կ'աճի.

—Պ. Վիլսոնի համար Ֆրանսայի մէջ հանրային կեանքը վերջացած է այլ ևս. Կը ծանուցուի թէ Պրուսել հասած է, ուր կ'ուզէ հիմնել միջազգային մեծ լրագիր մը.

—Իտալիա և Հապէշաստան վերջնագրերու փոխանակութիւն մը կ'ընեն. Հապէշական վերջնագիրն արդէն գիտենք. Այժմ Հռոմէ կը հեռագրուի թէ Իտալիա սա պայմանները կը դնէ, Յովհան Թագաւորին հետ հաշտութիւն կնքելու համար.

Ա. Յովհան Թագաւոր պարտի թողուլ իւր գրաւած դիրքեր. Բ. Մասնաւոր լաւագոյն պաշտպանութեան համար, ինչպէս և Իտալացի զօրաց առողջարար բնակավայր մը տալու համար, պէտք եղածին չափ երկիր թողուի Իտալիոյ. Գ. Հապէշ կառավարութիւնն երաշխաւորէ վաճառականութեան ազատութիւնն և Իտալացի ճամբորդներու ապահովութիւնը.

— Պերլին, 31 մարտ. Ֆրէտերիկ Կայսրն երէկ այցելեց Պերլին. Զօրավարի համազգեստ կը կրէր, մուշտակապատ վերարկուով, և բաց կառք մը նստած էր, առանց հետեւորդի. Երբ մեծ պողոտայէն անցաւ իւր մօր քովն երթալու համար, ամբոխը չճանչցաւ Կայսրը. բայց իւր վերադարձին, նվէհափառութիւն ջերմապէս ծափահարեցաւ. Կայսրն, իւր քրոջ և Վիքտորիա Կայսրուհւոյն և իւր դատերց հետ այցելեց սենեակն ուր Վիլհէլմ Կայսր վերջին շունչն աւանդած էր.

—Մոսքուա, 31 մարտ. Մոսքովսկէ Վեդոմոստէ ռուս կառավարութեան խորհուրդ կուտայ ուշի ուշով դիտել թէհրանի անգլիական նոր դեսպան Սըր Հ. Տրրմմրնտ Ուոդֆի արարքն, որ մտադիր է եղեր Պարսկաստանի վաճառականութիւնն Անգլիոյ կողմը դարձնել բոլորովին, «տնտեսական երկրակալութիւն» մ'ընելով ի Պարսկաստան. «Պարսկաստանի և Կեդր. Ասիոյ հրապարակները կը վերաբերին Ռուսիոյ, որ Անգլիոյ դէմ մրցում չըներ», կ'ըսէ ռուս թերթը.

—Հռոմ, 31 մարտ. Սան Մարծանօ զօրավար Մասուալէ ի Հռոմ հեռագրեց պարտութիւնն նամակի մը զոր Յովհան Թագաւոր ղրկած է հապէշ սպայի մը ձեռամբ, խաղաղութեան պահպանման փափաք յայտնելով. Իտալեան կառավարութիւնն հարկաւոր հրաշանգները ղրկեց զօրավարին, Իտալիոյ պատուոյն ու շահուց համաձայն բանակցութեանց բացման համար.

—Հռոմ, 31 մարտ. Յովհան Թագաւորին կողմէ եկած նոր սուրհանդակ այլ ևս թեկնածու չէր.

—Կրնայ լինիլ որ այդպիսի խորհուրդ մ'ունեցած լինի, բայց վստահ եմ որ ետ պիտի կեցուցեմ զինքն եւ դուռ պիտի օգնէք ինձ յայտ.

—Ե՞ս.

—Այո՛ դուռ... եւ ահա բացատրեմ թէ ի՞նչ կ'ակնկալեմ ձեզմէ.

—Պայմանե՞ր պիտի դնէք.

—Այո՛.

—Որո՞վ իրաւամբ, ըսէք խնդրեմ. Քանի որ դուռ այլ ևս չէք ուզեր հսկել իմ շահուցս վրայ, ինչպէ՞ս կրնաք պահանջել որ աջակցիմ ձեզ.

—Վասն զի ես մտադիր չեմ լքանել ընձեզ.

—Սակայն ինձ կը թուի թէ...

—Սխալ կը թուի ձեզ. Ես որոշած եմ ապահովել ձեր ապագայն.

—Ապագաս ապահովե՛լ, կրկնեց Լիւսիէն. Ցիրաւի չափազանց բարեսիրտ էք. Միայն, չեմ գուշակեր թէ ի՞նչ պիտի ընէք.

—Ցայժ պարզ բան մը, պատասխանեց Նուազէ. Յաջողելու համար ամէն ինչ ուրնիք... ամէն ինչ, բաց ի դրամէ, վասն զի այն փոքր գումարը զոր չահեցաք ձիարշաւներուն մէջ, չատ հեռուն չպիտի տանի զձեզ. Արդ, ես պատրաստ եմ հարստանալու միջոցները ցոյց տալ ձեզ... մինչեւ իսկ չատ հարստանալու... առանց բնաւ ձեր խղճին դէմ մեղանչելու.

—Ցայժ երախտապարտ եմ ձեր այդ խորհրդոց համար, սակայն...

—Հաճեցէք մտիկ ընել զիս: Բազում առիթներով ուշիմութեան եւ տակուռնութեան անժխտելի ապացոյցներ տուիք. ուստի տարակոյս չունիմ թէ առեւտրական ձեռնարկ մը որում նուիրիք ձեր ժամանակն ու կարողութիւնները, պիտի յաջողի, եթէ պէտք եղած դրամագլուխն ունենաք.

—Գուցէ... բայց այդ դրամագլուխը կը պակսի ինձ.

—Ես կարող եմ հայթայթել, եթէ նախ յօժարիք հաւանիլ թէ Բարիզ բնակիլն անկարելի է ձեզ համար.

—Եւ ի՞նչ պատճառաւ.

—Գէթ սա օրիորդ Քլինեիին պատճառաւ. Մի՛ ըսէք ինձ թէ այլ ևս չպիտի տեսնէք զայն. Այդ աղջիկը պիտի հալածէ զձեզ եւ ձեզի չպիտի բաժնուի, հակառակ ձեր կամաց. Բայց ամենն այս չէ. Ֆրանսա վերադառնալէդ ի վեր, այնպիսի կեանք մը վարեցիք զոր մանրամասնաբար քննել չեմ ուզեր, բայց որ անպարմար կ'ընէ զձեզ լուրջ գործերու. Ամամս այնպիսի մարդոց հետ գտնուեցաք որք պիտի նեղեն զձեզ.

—Այդ պիսեաց ձեռքէն կրնամ ազատել ինքզինքս.

—Կարծածնուդ չափ դիւրին գործ մը չէ այդ, եւ ենթադրելով իսկ որ հանդարտ թողուն զձեզ, դարձեալ դժուարին կացութեան մը մէջ պիտի գտնուիք, ուրիշ տեսակէտով... որուն վրայ պիտի խօսիմ համարձակորէն. Ինձ յայտարարեցիք թէ բուռն կերպիւ սիրահարուած էք եղբօրս աղջկանը.

—Կը տարակուսի՞ք.

(Շարունակելի)

ԹԵՐԹՕՆԱՐԱՆ ՔԻ

ՓՕՌԹԻՒՆԷ ՏԻՒ ՊՈՒՍԿՕՊԷ

ՍԻՐԱՅԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

—Անկարելի է, դուշեց Վէրպըռի: Սառդ է թէ այդ աղջիկը դէմն ելաւ Տիկին եւ Օր. Նուազէին հանդիպելէն առաջ եւ համարձակեցաւ խօսքի բռնել զիս, բայց գանգատեցայ ապահովութեան պաշտօնէի մը որ դարաստանէն փնտռեց զայն.

—Ուրեմն վերջին հոն մնած լինելու է: Դեռ անարդած չէ եղբօրս կինն ու դուստրը, բայց ապահովապէս օրին մէկն անոնց տունը պիտի երթայ, վասն զի այժմ գիտէ թէ ո՞ւր կը բնակին եւ ես կ'ուզեմ այդպիսի խայտառակութենէն մը զերծ պահել զանոնք.

—Ես ալ ձեզ չափ փափաքող եմ այդմ եւ յանձն կ'առնում Զօէն ոտտիկանութեան մատնել որ պիտի դրկէ զայն ո՞ւր որ կը պատսպարուին իրեն նմանները.

—Գուցէ դուք միակ մարդն էք որ իրաւունք չունիք այդպիսի բան մ'ընելու, քանի որ նորա հետ կենակից եղած էք. սակայն Օր. Քլինեիի յիմարութիւններն արգիլելու աւելի պարզ եւ ապահով միջոց մը կայ.

—Ո՞րն է այն: Ցոյց տուէք, խնդրեմ, եւ ես...

—Տիկին Նուազէն ու դուստրը տեսնելէ հրաժարիք այլ ևս.

—Միթէ ձեզ յանձնարարեցին այդպիսի զեկոյց մ'ընել ինձ, հարցուց չորութեամբ Լիւսիէն, որուն վայրկենական յուզումն անցած էր արդէն.

—Եղբօրդուստրս այսպիսի յանձնարարութիւն մ'ըրաւ ինձ, այո՛: Կարծեմ այսքանը բաւական է ձեզ.

—Ո՛չ բոլորովին, պարոն: Եթէ կ'ուզէք որ յարաբերութիւնս դադրեցուցեմ, թո՛ղ Օր. Նուազէ ինք յայտնէ ինձ թէ այլ ևս տեսակցիլ չուզեր ինձ հետ.

—Կո տարակուսի՞ք խօսքիս ճշմարտութեանը վրայ: Ուրեմն այժմ ևս իմ կողմէ խօսիմ: Մոռցած չէք, յուսամ, այն տեսակցութիւնը զոր ձեզ հետ ունեցայ երէկ առաւի փողոցի մը մէջ:

—Ասպահովապէս ո՛չ, եւ այդ տեսակցութեան վրայ էր որ հարարձակեցայ ընդունիլ Տիկին Նուազէի հրաւէրը: Դուք ո՛չ միայն արտօնած էիք զիս այսպէս չարժելու, այլ եւ պարտաւորած էիք.

—Գրեթէ ճշմարիտ է: Գիտէք թէ ի՞նչ զգացման հնազանդեցայ չընդդիմանելով որ այցելէք տուն մը ուր դիպուածն առաջնորդած էր զձեզ: Ձեր հայրը յիշած էի.

—Եւ այժմ հաճոյ կը թուի ձեզ այլ ևս չյիշել զայն: Ես ոչինչ մոռցած եմ եւ կը խնդրեմ որ հանգիս յայտնել թէ ի՞նչ պատճառաւ ինձ հակառակորդ կը հանդիսանաք մէկ օրուան մէջ.

—Հակառակորդ, ո՛չ... պահ մը վերջը պիտի հաստատեմ զայս: Բայց եղբօրդուստրս ո՛չ կարող է ո՛չ ալ կը փափաքի ամուսնանալ ձեզ հետ եւ համամիտ եմ ըստ ձեզ մերժելուն: Ուրեմն հրաժարացէ՛ք այլանդակ նպատակէ մը զոր եղբօրս կինը քաջալերելու յանցանքն ունեցած է: Այս պայմանաւ միայն կը նուիրեմ ձեզ իմ բարեկամութիւնս եւ նեցուկս.

—Տարօրինո՛ւ բարեկամութիւն որ նախ և առաջ արտաքսման հրամանով մը կը կ'արտայայտուի.

—Այդ բարեկամութիւնը չպիտի վերնայ ձեր վրայէն երբ, ո՛չ թէ հրամանի մը հնազանդած լինիք այլ ձեզ առած խորհրդոյս ելս հետեւիք: Եւ այժմ հաճեցէք ուշադրութեամբ մտիկ ընել ինչ որ կը մնայ ինձ ըսել ձեզ: Հայրերնիդ իմ բարեկամն էր արդարեւ եւ միշտ պատրաստ եմ օգնել ձեզ ինչպէս արդէն օգնած եմ: Այսպէս, իմ լուութեամբս ծածկեցի իրողութիւններ, զորս եթէ եղբօրս կնոջ յայտնած լինէի, առ յաւէտ պիտի փակէր ձեզ իւր տունը: Ցօժարեցայ այնպէս կեղծել թէ կը հաւատայի այն բացատրութեանց զորս տուած էիք ձեր փոքրիկ հարստութեան աղբիւրին վրայ, եւ երբ սեղանի վրայ պատմեցիք թէ Գալիֆոռնիայէն բերած էիք զայն, լռեցի, թէպէտ ձեր իսկ խոստովանութեամբ գիտէի թէ ձիարշաւի մէջ չահած էիք զայն:

—Պատուաւոր մարդ մը այս առաւօտ հաստատեց ձեզ ինչ որ ըսած էի երէկ Տիկին Նուազէի տան մէջ:

—Ուրիշ մարդ մը, ոչ նուազ պատուաւոր, Ֆրանսացի մը, հիւպատոսական քարտուղար, բոլորովին հակառակն յայտարարեց: Սակայն խնդիրը դատել չեմ ուզեր: Իմ հոդածութեանս առարկայ պիտի լինի ձեր արդի կացութիւնն: Ի՞նչ ընել մտադիր էք.

—Ձեմ գիտեր, պատասխանեց Լիւսիէն բրտութեամբ.

—Երկու բան կրնաք ընել, կա՛մ Բարիզ մնալ... կա՛մ ճանապարհել.

—Ճանապարհութիւններէ ձանձրացած եմ.

—Լա՛ւ, բայց ի՞նչ տեսակ կեանք պիտի վարէք ի Բարիզ:

Եւ որովհետեւ Լիւսիէն չէր պատասխաներ, հարեղբայրն յարեց:

—Կը կրկնեմ ձեզ թէ այլ ևս չպիտի ընդունուիք ի Մոնսօ փոզոց... գէթ ցորքան եղբօրդուստրս ամուսնացած չէ: Ցետոյ մայրն ապատ է ուզածն ընելու, բայց կ'ենթադրեմ թէ իրեն հետ ամուսնանալու խորհուրդ չունիք.

Բոց մը փայլեցաւ Լիւսիէնի աչացը մէջ եւ նոյնժամայն մարեցաւ: Գոգցեաւ նոր հորիզոն մը կ'ընդնշմարէր յանկարծ:

Նուազէ որ կ'սկսէր լաւագոյն կերպիւ ճանչնալ զայն, մտածեց թէ չատ կարող էր այսպիսի յիմարութիւն մը գործելու, ուստի առաւել ևս հաստատապէս որոշեց վերջ մը տալ արտաքոյ թեկնածութեանց այդ անհարգատ զաւկին որ օրինաւոր եղբօրդուստր մը չէր արժեր, չատ մը տեսակէտներով:

—Սառդ է թէ, շարունակեց, երկար ժամանակ սպասելու պէտք չպիտի ունենաք, վասն զի մինչեւ մէկ ամիս Օր. Նուազէ՝ բարեկամիս Էտուար Ֆոռդէլի օրինաւոր կինը պիտի լինի.

—Ատուած տայ, ըսաւ Լիւսիէն հեգնութեամբ. կը կարծէի թէ այդ պարոնն այլ ևս թեկնածու չէր.

—Կրնայ լինիլ որ այդպիսի խորհուրդ մ'ունեցած լինի, բայց վստահ եմ որ ետ պիտի կեցուցեմ զինքն եւ դուռ պիտի օգնէք ինձ յայտ.

—Ե՞ս.

—Այո՛ դուռ... եւ ահա բացատրեմ թէ ի՞նչ կ'ակնկալեմ ձեզմէ.

—Պայմանե՞ր պիտի դնէք.

—Այո՛.

—Որո՞վ իրաւամբ, ըսէք խնդրեմ: Քանի որ դուռ այլ ևս չէք ուզեր հսկել իմ շահուցս վրայ, ինչպէ՞ս կրնաք պահանջել որ աջակցիմ ձեզ.

—Վասն զի ես մտադիր չեմ լքանել ընձեզ.

—Սակայն ինձ կը թուի թէ...

—Սխալ կը թուի ձեզ: Ես որոշած եմ ապահովել ձեր ապագայն.

—Ապագաս ապահովե՛լ, կրկնեց Լիւսիէն: Ցիրաւի չափազանց բարեսիրտ էք: Միայն, չեմ գուշակեր թէ ի՞նչ պիտի ընէք:

—Ցայժ պարզ բան մը, պատասխանեց Նուազէ: Յաջողելու համար ամէն ինչ ուրնիք... ամէն ինչ, բաց ի դրամէ, վասն զի այն փոքր գումարը զոր չահեցաք ձիարշաւերուն մէջ, չատ հեռուն չպիտի տանի զձեզ: Արդ, ես պատրաստ եմ հարստանալու միջոցները ցոյց տալ ձեզ... մինչեւ իսկ չատ հարստանալու... առանց բնաւ ձեր խղճին դէմ մեղանչելու.

—Ցայժ երախտապարտ եմ ձեր այդ խորհրդոց համար, սակայն...

—Հաճեցէք մտիկ ընել զիս: Բազում առիթներով ուշիմութեան եւ տակուռնութեան անժխտելի ապացոյցներ տուիք. ուստի տարակոյս չունիմ թէ առեւտրական ձեռնարկ մը որում նուիրիք ձեր ժամանակն ու կարողութիւնները, պիտի յաջողի, եթէ պէտք եղած դրամագլուխն ունենաք.

—Գուցէ... բայց այդ դրամագլուխը կը պակսի ինձ.

—Ես կարող եմ հայթայթել, եթէ նախ յօժարիք հաւանիլ թէ Բարիզ բնակիլն անկարելի է ձեզ համար.

—Եւ ի՞նչ պատճառաւ.

—Գէթ սա օրիորդ Քլինեիին պատճառաւ. Մի՛ ըսէք ինձ թէ այլ ևս չպիտի տեսնէք զայն. Այդ աղջիկը պիտի հալածէ զձեզ եւ ձեզի չպիտի բաժնուի, հակառակ ձեր կամաց. Բայց ամենն այս չէ. Ֆրանսա վերադառնալէդ ի վեր, այնպիսի կեանք մը վարեցիք զոր մանրամասնաբար քննել չեմ ուզեր, բայց որ անպարմար կ'ընէ զձեզ լուրջ գործերու. Ամամս այնպիսի մարդոց հետ գտնուեցաք որք պիտի նեղեն զձեզ.

—Այդ պիսեաց ձեռքէն կրնամ ազատել ինքզինքս.

—Կարծածնուդ չափ դիւրին գործ մը չէ այդ, եւ ենթադրելով իսկ որ հանդարտ թողուն զձեզ, դարձեալ դժուարին կացութեան մը մէջ պիտի գտնուիք, ուրիշ տեսակէտով... որուն վրայ պիտի խօսիմ համարձակորէն: Ինձ յայտարարեցիք թէ բուռն կերպիւ սիրահարուած էք եղբօրս աղջկանը.

—Կը տարակուսի՞ք.

(Շարունակելի)

—Սոֆիայի և Ռուսճուքի միջև աւազակներ յարձակեր են սուրհանդակի մը վրայ, որ 100,000 ֆր. կը տանէր Ռուսճուքի զօրաց։ Բայց ոստիկանք յաջողեր են ի փախուստ դարձնել աւազակները։

—Այս միջոցիս Պուլկարիոյ մէջ շատ կը խօսուի Ալէքսանդր Իշխանի վրայ, իբր զի, եթէ Ռուսիա հարկադրէ զՖերտինանտ Իշխան հեռանալ երկրէն, Պուլկարք Պաղեմպերկի Իշխանն՝ Սլիվնիձայի յաղթողն՝ եւեթ պիտի ճանչեն և ո՛չ զալ ոք։

—Անցեալ կիրակի հրդեհ ծագեցաւ Պուքրէշի ռումանական դեսպանատան մէջ, որոյ մէկ մասն այրեցաւ, և կահ կարասիք շատ վնասուեցան։

—Մանդա Մարալի հելլենական կղզւոյն մէջ բերդին երկու վառօդարանները օդն ելան, և սպայ մը և 25 զինուորք սպաննեցան։ Քաղաքին մէջ շատ շէնքեր կործանեցան, որոց տակ մնալով քանի մը մարդիկ մեռան։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ, ժամ եօթնին, Ղալաթիոյ Խորհրդարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հայկական տառերու հնչման ծանօթ յանձնաժողովոյն առաջին նիստն։ Ուսումնական Խորհրդոյ ատենապետ Տոքթ. Թիւրաբեան նիստը բացաւ, Ուսումնական Խորհրդոյն կողմանէ շնորհակալութիւն յայտնելով Ցանձնաժողովոյն անդամոց որք ամբողջութեամբ ներկայ էին։ Առաջին նիստն ի հարկէ նուիրուեցաւ կարծեաց փոխանակութեան, այլ գոհացուցիչ էր տեսնել թէ Ցանձնաժողովին բոլոր անդամք, բացի Մատաթիա Դարագաչեան էֆէնտիէ, սկզբամբ համաձայն էին Իւթիւճեան կարապետ էֆէնտիի բերած առաջարկութեան վրայ։

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅՈՑՍԱՆԵԱՑ

Շաբաթական հանդէս

Կրօնական և Աստուածաբանական

Հանդիսիս 1 և 2 թիւերն սպառած լինելով, վաղը (չարաթ) երկրորդ տպագրութեամբ պիտի հրատարակուին։ Երկու թիւերն ի մի կազմեալ 40 փարայի կը ծախուին։ Միւսոյն ժամանակ Հանդիսիս չորրորդ թիւը կը հրատարակուի որոյ գինն է 20 փարայ։ Կեդրոնատեղին է Զաքէ-աքՁըլար, Ցակորեան խան, Պաղատամէան տպարան։

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՆԻ-ԳԱԲՈՒՐ, 23 մարտ

Էնէնի-գաբուցիք ալ բաղդակից են իրենց Իւսկիւտարի սիրելի եղբարց։ մենք ալ բարեբաղդութիւն ունինք վայելելու Երկնաւոր Թաղ. Խորհուրդ մը։ Թաղ. Խորհրդոյ չորս անդամք հրաժարած են, իսկ մնացեալ երկուքը չեն կարող դասալիք ըլլալ պատուոյ դաշտին։ Նոր Մաք-Մահոնք «ասա եմք և ասա կացցուք» կը գոչեն։ Բայց, աւա՛ղ, Ազգ. վարչութիւնն այլ կերպ կը խորհէր իւր «միասութեան» մէջ եւ երէկ կ'որոշէր կազմել առաժամեայ Թաղ. Խորհուրդ մը ցնոր տնօրինութիւն։

Թաղցիք (Պատուարժան ի հարկէ) երէկ գիշեր ի խորհրդակցութիւն հրաւիրուեցան «երկու մարմին և մի անձն» Թաղ. Խորհուրդէն, բայց հակառակորդաց պետերն առ ի խոհեմութիւն հրաւիրուած չէին։ Հրաւիրեալք չեզոք կը նկատուէին և վեհաձիգ պիտի արձակէին, սակայն առանց հակառակորդ խումբի պարագլուխներուն չէին կարող խղճի մտօք վճռել։ Այլ մինչ հակառակորդաց բանակը չէ՞ր կարող առանց ըսպարպտեսի մարտնչիլ։ Կը պատերազմէին և չատ քաջաբար, քանի որ իրենց ձեռքերուն մէջ ունէին զէնք մը զոր կը ճօճէին արիաբար։ Այդ զէնքն Արխենէն էր։

Տեսէք Արխենէ։ ի՞նչ կ'ըսէ Խառն Ժողովոյ որոշման մասին. առաժամանակեայ Թաղ. Խորհուրդ պիտի կազմուի։ Ա՛ռ ձեր պաշտօնավարութեան, կը գոռային։—Բայց միւսները կը մտածէին Թերեւս թէ՝ այսուհետեւ բարձրագոյն հեղինակութեանց հրամաններէն պէտք է վաւերական ստորագրութիւններ, ինչպէս այդ նոր սկզբունքը կը նուիրագործուէր նոյն առուր նստին ուրիշ որոշումներէն։

Եւ ահա՛ գոռում գոչումն սկսաւ։ հարիւր բերան կ'որոտային. ահարեկ էր Եէնիգաւու։ և ահա մարած ճրագները կը վառին, դռները կը բացուին։ Եէնի-գաբուցիք՝ որոնք այն ժողովին չէին եկած՝ իրենց գիշերուան արբեալ-ուրբոյնը փողոցները կ'ինան։ «Ցառնեն չինանք, կան ի Տիստ «յանկոյնի։ մանկտին ընդոմանեալ ի մայրաքաղաք, կանգնի, չականէք, հարցանէք։

—Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ։ ի՞նչ կը նշանակի ապ-կերպ գոնչակի աղաղակը։ կրա՞ կայ, ի՞նչ՞ ի՞ էկեր են, սասպանի՞ կոխեր են։

«կանանին ադաչէր դուրս մի ելանել, «այլ Թաղուլ այլոց դիմել արտաքս, կէսք «յանեն ի պատուհանս, հեղգադոյնք իրր «հմտողեալ յաղաչանաց՝ դառնան ի վայր, «հետաքրքիրք և սրտտեալք իշանեն բուռն «հարկանել յերիմանիս և ի հրացանս հա«սանել աղուսկ ադր։ այլք ի գնին կան»։

Բայց կը հանին ոստիկանք, որոց զէնքերը թուղթէ չեն։ Հետեւութիւնն յայտնի է։

Ցերեւիլ ոստիկանաց կորնչին կէմ՝ զիրք։ Ենիգաբուցիք։

ՍԱՐՍԱՓԱՀՍՈՐ ՄԸ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՏՈՒՈՒՆՇՈՒՆՔ
ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՇԵՆՈՒԹԻՒՆՔ

Պերլինի օսմանեան դեսպանատան խորհրդական անուանեցաւ Նոյն դեսպանատան առաջին քարտուղար Շեւբրի էֆէնտի։

Նոյն դեսպանատան առաջին քարտուղար անուանեցաւ երկրորդ քարտուղար Սալիմ՝ պէյ։

Նոյն դեսպանատան երկրորդ քարտուղար անուանեցաւ Մէէմէտ պէյ։

Երկրորդ կարգի Օսմանիէ պատուանշան տրուեցաւ Սկիւպի կառավարիչ Հաֆէզ Մէէմէտ փաշայի։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆՈՒԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Դատական Նախարարութիւնը նոր յանձնաժողով մը կազմած է որ պաշտօն ունի քննել կարողութիւնն այն դատական պաշտօնէից որք պաշտօն կը խնդրեն։ Սոյն յանձնաժողովոյ Նախագահն է Վճռաբեկ ատենի ադերսագրոց գլխաւոր նախագահ Շէֆիգ էֆէնտի եւ անդամք են Վճռաբեկ ատենի անդամներէն Շեվգը էֆէնտի, Բիւշրի էֆէնտի, Խումարեան կառավարչի էֆէնտի եւ Թահսին էֆէնտի։

—Դատական յանձնաժողովն երէկ ի նիստ գումարեցաւ ընդ նախագահութեամբ Նախարար Վսեմ. Ճէվտէթ փաշայի եւ զբաղեցաւ դատական պաշտօնէից ոմանց ընտրութեամբ, որոց մէջ կը գտնուէին նաեւ իրաւագիտական վարժարանի շրջանաւարտներ։

ՎՍԵՄ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԷՖԷՆՏԻ

Թուէ՛ն երէկ ծանուցած էր թէ Ելմտական Նախարարութեան խորհրդական Վսեմ. Միքայէլ էֆէնտի Փորթուգալ հրաժարած է իւր պաշտօնէն։

Երէկ զրոյց մ'ալ կար թէ Վսեմ. Միքայէլ էֆէնտի հրաժարական տուած է և կամ Բաթանթի ժողովոյ Նախագահ պիտի անուանի։ Սակայն Մէրտ-էվէր կ'ըսէ թէ այդ զրոյցք առ այժմ անհիմն են, որովհետեւ Ն. Վսեմութիւն երէկ իւր պաշտօնատեղին գնացած և իւր պաշտօնին յատուկ գործերով զբաղած է։

Նոյն թերթը միանգամայն կը ծանուցանէ թէ Վսեմ. Միքայէլ էֆէնտի ելմտական գործոց վրայ ընդարձակ ծրագիր մը մատուցած է ձեռնհաս իշխանութեան։

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Նախորդ թուով մը ծանուցինք թէ Երուսաղեմայ Յունաց Պատրիարք Տ. Նիկոդիմոսի անձին վրայ սպանութեան փորձ մը կատարուած է միաբան վարդապետի մը կողմէ որ Ն. Սրբազնութիւնն ատրճանակով ձախ բազուկէն վիրաւորած է։

Այս առթիւ Բերայի Թերթ մը հետեւեալը կը գրէ։

«Վերջին օրերս Սինոդի նիստը բանալով Տ. Նիկոդիմոս ընդարձակ ատենաբանութիւն մ'արտասանեց, որուն տպագիր օրինակն հաղորդուած է մեզ Երուսաղէմի Յունաց Պատրիարքարանին կողմէ։ Պատրիարքն, այդ ատենաբանութեամբ, կը գանգատէր թէ Պաղեստինու յոյն կղերն և ժողովրդեան ազդեցիկ անդամք մեքենայութիւններ կը նիւթեն իրեն դէմ եւ կը ջանան իւր անձին դէմ թշնամական ցոյց մը յառաջ բերել։ Դիպուածաբար կ'ամբաստանէին զինքը թէ միաբանութեան դրամը կը վատնէ և Երուսաղեմի պատրիարքութեան կրօնական անկախութիւնը կը կապտէ ի նպաստ ռուսական ազդեցութեան։ Առաջին կէտին վրայ խօսելով, Տ. Նիկոդիմոս ազդուապէս հերքեց իւր թշնամեաց ամբաստանութիւններն, յառաջ բերելով թուականներ որք ցոյց կուտային թէ Երուսաղեմի յունական վանուց պարտքը մեծապէս նուազած է։ Նմանապէս հաստատեց թէ իւր պատրիարքութեան օրով եղած բոլոր ծախքերն անհրաժեշտ էին և օգտակար։ Դալով երկրորդ կէտին, Տ. Նիկոդիմոս ջանաց ինքզինքն արդարացուցել յայտնելով թէ, առանց Ռուսիոյ կայսերական գերդաստանին, ուխտաւորաց և օրթոդոքս հաւատացեալոց նպաստներուն, Երուսաղեմի յունական Եկեղեցին թերեւս դադրած լիներ գոյութիւն ունենալէ։ Հետեւաբար Տ. Նիկոդիմոս չկարծէր թէ յոռի ընթացք մը բռնած լինի ջանալով հետզհետէ ամրապնդել Պատրիարքարանի յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ։

«Այն մեքենայութիւններ զորս Պատրիարքն յիշած է իւր ատենաբանութեան մէջ, թերեւս առնչութիւն ունենան սպանութեան փորձին հետ որ կատարուած է իւր անձին վրայ։»

* * *

Առջի օրը Ֆէնէրի եկեղեցւոյն մէջ աղօթքներ կատարուեցան վասն ընդփոյթ ապաքինման վիրաւորեալ Պատրիարքին։

Պ. ՆԵԼԻՏՈՖ ՕԱԹԷՆՔ

Սթէնքէն կը գրեն մարտ 21 թուականաւ։

Երէկ Կ. Պոլսէն աստ հասաւ ռուսական դեսպան Պ. Նէլիտոֆ ընկերակցութեամբ Տիկին Նէլիտոֆի և իւր որդւոյն։ Ռուս դիւանագէտը Պիրէոնի մէջ ընդունուեցաւ Աթէնքի ռուսական դեսպանատան մէկ պաշտօնէին կողմէ և այստեղ անգլիական պանդոկն իջեւանեցաւ։ Աթէնքի դեսպան Պ. Պիձոֆ և Պ. Նէլիտոֆ նոյն օրը փոխադարձ այցելութիւն տուին միմեանց։ Զարին Կ. Պոլսոյ դեսպանն օտարական մը չէ մեզ համար, վասն զի ժամանակաւ երկրորդ քարտուղարի պաշտօն ունէր տեղւոյս դեսպանատան մէջ, և թէպէտ գրեթէ երեսուն տարիներ սահած են այդ թուականէն ի վեր, շատեր համակրալից յիշատակ մը պահած են իրմէ։

Պ. Նէլիտոֆի ժամանումը դիպուածական կերպիւ զուգադիպելով արտաքին գործոց Նախարար Պ. Տրակուսիսի ի Բեդերպուրգ ուղեւորութեան հետ, այս բան՝ պաշտօնական շրջանակներէ դուրս մտահոգութիւն պատճառող մեկնութեանց առիթ տուաւ, որք հետագրաւ կը հաղորդուին մեզ։ Աւելորդ է անոնց անհիմն լինելը ցոյց տալու աշխատիլ։ Ամեն ոք գիտէ թէ ընտանեկան ցաւալի պատահար մը հարկադրեց զՊ. Տրակուսիս փութանակ Բեդերսպուրգ ուղեւորիլ (Ցուսնասանի արտաքին գործոց Նախարարին ասերը վերջին օրերս մեռեր է Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ մեծագումար հարստութիւն մը թողլով) և թէ Պ. Նէլիտոֆի օրդւոյն ապաքինման համար օդափոխութեան պէտքը միայն հարկադրած է զՊ. Նէլիտոֆ Ամթէնք ուղեւորիլ։

ՕՍՄ. ԲԷԺԻՆ

Բէժիի ընկերութիւնը մինչև ցարդ երաշխաւորութիւն մը կը պահանջէր այն վաճառականներէն որք օսմ. ծխախոտ կը զրկէին օտար երկիրներ։ Երաշխաւորը պատասխանատու էր Բէժիին առջեւ, թէ արդարեւ ապրանքը պիտի զրկուի նշանակեալ երկիրն, և պարտաւոր էր մէկ տարուան պայմանաժամու մէջ վկայագիր մը բերել օտար իշխանութիւններէն, թէ զրկուած ծխախոտը վաճառուած է։ Այս զգուշութեան նպատակն էր մարսանենգութեանց առաջքն առնուլ։ Արդ, կերեւի թէ Բէժին այս հաշուէն քանի մը միլիոն ֆրանքի պահանջք ունի բաղմաթիւ երաշխաւորներէ որք տարիներէ ի վեր ցոյց տուած չեն պահանջուած վկայագիրն որոշեալ պայմանաժամին մէջ։ Կը հաւատան թէ Բէժիի վարչութիւնն ի մտոյ խնդրագիր պիտի տայ ձեռնհաս իշխանութեանց որպէս զի յիշեալ երաշխաւորք վճարեն այն գումարը զոր կը պարտին։

Աւստրիական, գերմանական և ֆրանսական դեսպանք երէկ իրիկուն ժամը 10 ½-ին Բ. Դուռը գնացին և տեսակցեցան Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին հետ։

Ֆրանսական դեսպան Մանդէպէլը կոսմ յետոյ տեսակցեցաւ նաեւ Արտաքին գործոց Վսեմ. Նախարարին հետ։

—Վանայ պարսկական ընդհանուր հիւպատոս անուանած է Միրզա Մասում խան և Բ. Դուռն վաւերացուցած է զայս ընտրութիւն։

—Քաղաքակրթութիւնը խնայողութեան համար որոշած էր Քիաղրտխանէի ջուրի երկու մեքենաներէ մին չբանեցնել և միւս մեքենան ալ առանձին չկրնալով դիմանալ այնչափ ճնշման, բոլորովին խանգարուած էր։

Արդ, Վեհ. Սուլթանն իմանալով զայս և չհաւանելով բնաւ որ ժողովուրդը նեղուի ո և է կերպիւ, հրամայած է որ այդ մեքենաներու երկուքն ալ բանին և չը դադրին ո և է պատճառաւ։

—Վառնայի Բիւշրիւէ վարժարանին նախորդ ուսուցիչ Նէճիպ Նատրը էֆէնտի, որ իւր հրատարակած թերթով անուանարկիչ յօդուածներ հրատարակած էր տեղւոյն իսլամաց և կառավարական պաշտօնէից դէմ, Պուլկար կառավարութեան կողմէ դատաստանի ենթարկուած էր։ Արդ, դատարանն մէկ ամիս բանտարկութեան և քսան ֆրանք դատական ծախսուց վճռման դատապարտեր է զայն։ Նէճիպ էֆէնտի ուրիշ խնդրոյ մը առթիւ ևս դատուելով 18 ֆրանք տուգանաց դատապարտուեր է։

—Վեհ. Սուլթանն հրամայած է իւր անձնական գանձուն ծախիւը նորոգել Սուրիոյ նահանգին, Լազոլէ գաւառի Ճէպէլէ գաւառակին մէջ գտնուած Սուլթան Իպրահիմ Խոհէմի գերեզմանին վրայ գտնուած դամբարանն, որ ժամանակ անցնելով բաւական հինցած էր։

—Էքէնէօրլոյ կը պատմէ թէ 10 տարիէ ի վեր Պալքէսիր բնակող յոյն վաճառական մը գործի պատճառաւ Կ. Պոլիս գալու պարտաւորեալ լինելով, մեկնելէ առաջ իւր կնոջ կը յանձնէ 650 ոսկւոյ արժողութեամբ ապրանք և 92 ոսկի ու 320 մէճիտիէ, ինչպէս նաեւ իւր հաշուետուփարներն, արժէքաւոր թուղթերն ևն։ Արդ, մեծ եղաւ իւր զարմանքն, երբ քիչ յետոյ Պալքէսիր վերադառնալով, իւր տան դուռը գոց գտաւ և իմացաւ որ կինն իսլամական կրօնն ընդունած էր տանտէրնոջ օրէ ի վեր։ Իմացուցին իրեն թէ էօմէր անուն գաղթական մը, զոր իւր ծառայութեան առած էր իբր սպասաւոր, համոզած էր իւր կինը թէ ամուսինը մեռած էր։ Յոյն վաճառականը, տեղական իշխանութեանց դիմելով, իւր փախստական ամուսինը կը պահանջէ, հայց ի զուր։ Յայնժամ Կ. Պոլսոյ հելլենական հիւպատոսարանին կը դիմէ և խնդրագիր մը տալով կը յայտնէ թէ իւր կինը բռնութեամբ վար դրուած է։ Հիւպատոսարանն յանձնարարած է Պանտրմայի հելլենական հիւպատոսին անձամբ Պալքէսիր երթալով քննել ու կարգադրել այս գործը։

—Այս առաւօտ ժամը 1ը 20 անցած, երկրաշարժի թեթեւ ցնցում մը զգացուեցաւ մայրաքաղաքիս մէջ։

—Երէկ ժամը 9 ½-ին Լանճա թաղի փափազ փողոցին մէջ հրդեհ ծագելով քարուկիր տան մը վերի յարկն միայն այրեցաւ։

—Աւստրիական դեսպանատան մէջ ի մտոյ նուագահանդէս մը պիտի տրուի ի նպաստ Կօրիձայի (ծննդավայր Պուռոն Բաւիշէի) սովելոց։ Այս նպատակաւ բարձրաստիճան օտարազգիներէ բաղկացեալ մասնաժողովմ մը կազմուեր է։

—Շարթուս սկիզբն երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեր են Լիսվոր և Արշիպելագոսի քանի մը կղզեաց մէջ։

—Իպսիլի Անգլ. հիւպատոսի կինը՝ Տիկին Տրնի մեռեր է։

—Բէյ Ֆրի Ընդհ. տնօրէն Պ. Օպուսնօ երկուշաբթի օրը մայրաքաղաքս կը վերադառնայ Բարիզէն։

—Երէկ ծանուցինք թէ Շքոտրայի Իտալիան և Աւստրիական հիւպատոսաց առաջարկութեամբ եւ Բ. Դրան հրամանաւ՝ կոստալ Թանէր փաշա վերսին ձերբակալել տուած էր այն չորս անձինքն որք ամբաստանուած էին իբր սպանիչք հայր Բասքուալէի։ Ասոնք, ինչպէս կը յիշուի, միանգամ դատուելէ յետոյ, ազատ թողուած էին դատարանին վճռով։ Արդ յիշեալ անձինք Շքոտրայէն ճանապարհ հանուած են մայրաքաղաքս բերուելու համար ուր պիտի դատուին։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱԶԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

Բարիզ, 5 ապրիլ

Երէսփոխանաց ժողով. Նախագահին ընտրութիւնն հետեւեալ արդիւնքն ունեցաւ։

Պ. Մէլլին, 168 ձայն) հաւասար
Պ. Գէլմանոս, 168 »)
Պ. Պրիսոն, 62 »

Պ. Մէլլին, տարիքով աւելի մեծ լինելով, Նախագահ ընտրուեցաւ։

Ներկայիս և երեսփոխանաց ժողովն իրենց նիստերը դադրեցուցին մինչև ապրիլ 19։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Վիէննա, 4 ապրիլ

Լրագիրք ոմանք ծանուցած լինելով թէ Ռուսիա ի մտոյ նոր ձեռնարկ մը պիտի ընէ ի մասին պուլկարական խնդրոյ, Գոռնէսնոնոս Բուդրէ այդ առթիւ կ'ըսէ. «Անդամ մը հերքեցինք այս զրոյցներն։ Այժմ արտօնեալ ենք դարձեալ հերքելու այդ զրոյցներն որք բոլորովին անհիմն են։

Թէեւ ռուս զօրաց դէպի աւստրիական սահմանագիծը զրկուիլն յետաձգուած է, սակայն լուր կը տրուի թէ ռուս հեծելազօրաց խումբ մը հրաման ստացած է երթալ դէպի գերմանական սահմանագիծն Մաոգէվի յի շրջակայքը։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Ղալաթիա, 25 մարտ

Այս օր Պորսան գոց է Ցունաց տօնին պատճառաւ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտոն, 5 ապրիլ ժամ 5 վայր. 15 երեկոյ

Ազգ. բանսիրատ	101 3/4
Օսման » Սէրի Դ. բայուրեցաւ	13 5/16
» » » գոցուեցաւ	14 1/8
» » » Ա.	23 5/8
» » » Բ.	14 1/2
» » » Գ.	14 1/8
Օթոման 1871	80 1/8
Փոխատուութիւն 1877	95 1/4(?)
Պանք Օթոման	10 1/4
Ռուսական փոխատ. 1873	93 1/8
Եգիպտական միասկալ (Ունիֆիէ)	80 3/8
» առանձն. (բրիմիէ)	103 1/2
Տպրաս Պանիէ	77 1/8
Ցօսմանիոյ (փոխատ. Ռօշիլտ)	100
Հունգարական պարտաթուղթ 4 %	— —
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ	25 436

Վիէննա, 5 ապրիլ ժամ 4 երեկոյ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	126 55
Օսմանեան երկաթուղի	19 20

Բարիզ, 5 ապրիլ ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթի 4 ½ %	107 10
» » 3 %	81 87 1/2
Օսմանեան բանսիրատ Սէրի Դ. բայուրեցաւ	14 30
» » » գոցուեցաւ	14 20
» » » Բ.	14
» » » Գ.	14
Օսմանեան երկաթուղի	38 50
» Բէժիի բամնեթուղթ	— —
Պանք Օթոման	509 37 1/2
Դրեսի Լիոնն	567 50
» Ցօսիսիէ	1375
Բաժնետոմս Լիոնի	1275
Սուէզի Ջրանցք	2130
Ռուսական 5 % 1877 ի	99 3/8
Իտալական Ռանթ	95 25
Սպանիական (արտաքին)	69
Եգիպտական միասկալ	407 50
Բրիսիրիթ Թիւրք	371 25
5 % Հէյլենական	— —
Զէօք Լոնտրայի վրայ	25 24

ԲԱՐԻԶ ԲԹԻԹ ՊՈՒՐՍ

Բարիզ, 5 ապրիլ ժ. 10 վ. 30 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթի 4 ½ %	— —
Օսմանեան բանսիրատ	14 20
Եգիպտական	406 25

ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿՆ Ի ՏԱՐՕՆ

ՄՈՒՇ, 23 փետր.

...Դպրոց պէտք է Տարօնոյ այս ընդարձակ գաւառին, որ իւր բազմահայ դաշտի 100-110 հայ գիւղերէից մէջ, թողուած վիճակներն, գրեթէ մէկ դպրոց անգամ չունի։

Շատ հեռու չէ, որ Մշոյ դաշտի և իր վիճակաց հայարնակ գիւղերէից մէջ բաւական թուով դպրոցներ կը գտնուէին, ապէկ գէշ, ժողովուրդն համակիր հայեացք մուտնէր կրթութեան գործի վրայ, կոտտար իր լուման դպրոցներու համար, թէպէտ քիչ և աննշան, և այսպէս՝ շատ տեղեր փոփոխուած ժամանակներու մասերը՝ պարզ չէնքերու տակ կը լսուէին գիւղացի մանկրուոյն մանուկներն, ու գիւղական գողտրիկ երգերն։

Այլ այս վիճակ երկար չտեւեց, երթալով՝ դպրոցները կամաց կամաց փակուեցան, աշակերտները ցրուեցան, և մանկունք թողլով թուղթն ու գրիչ՝ գնացին արտն ու կարն։

Անցեալ տարի միայն Զիարէթ գիւղի մէջ կը շարունակուէր գիւղական նախակրթարան մը նպաստիւք Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց, դժբաղդաբար այս տարի արձակուրդէ յետոյ այլ եւս չբացուեցաւ, գիւղացիք չվճարեցին իրենց պարտն, և ընկերութիւնն ալ արդէն յոգնած լինելով, և ծանրաբեռնեալ հազար ու մէկ ծախքերով՝ ձեռք քաշեց, և վերջն երկու գիւղական վարժարանց։

Մի քանի տեսութեամբ առիթ ունեցեր եմ գրելու այս դպրոցներու մասին, և գաւառական գիւղական վարժարանաց ամենատուար մասն այնքան նահապետական և այնքան անբարեկարգ է, որ ամէն տեսնող կրնայ երեւակայել անոնց մասյ տպագան։ Ժամանակ մը յառաջ երբ ժողովուրդը քիչ չատ իր քրտանց վաստակովն իր հացն ու հանդերձը կրնար պատրաստել, և այսօրուան չափ ադատ չէր չէր խնայեր զոհողութիւն ի հարկին դպրոցներ բանալու, և ահա այդ ժամանակն էր, որ մեր գիւղերու մէջ բացուեցան իրարու ետեւ բազմաթիւ դպրոցներ։

Ի՞նչ գիտէր ժողովուրդը թէ՝ վարժարաններն այս ինչ կամ այն ի՛նչ ուղղութեան պէտք է հետեւէին, ինչ դիտէր թէ թէ ժամանակի պահանջումն այլ էր, և մարդ-պետերէ չէին կրնար համապատասխանել, ինչ գիտէր առանց հոգարարձութեանց, առանց տեսչութեանց և առանց հոգեւոր այցելութեանց դպրոցներն ոչ միայն չպիտի կրնային զարգանալ, այլ շրջունակութենէ իսկ պիտի դադրէին։

Ո՞վ մտածեց այս մասին, ո՞վ խօսեցաւ ժողովրդեան և ո՞վ հսկեց վարժապետին ու վարժարաններու վրայ։

Բարեմն, ի՞նչ եղաւ հետեւանքը, թողունք արտաքին արգելքներն ու դժուարութիւնները, վերջապէս վարժարանք չի կրցան ակնկալուած արդիւնքը տալ, ժողովուրդը ցուրտ տպաւորութիւն մը զգաց, և տուժեցին խիստ վարժապետներն, զորկուեցան իրենց վարձքերէն, և մանուկներն անգամ տարբոյն մէջ կտոր մը թուղթ չէին կրնար ձեռք ձգել, ա. ք մը խաղալու, ուստի յուսահատեցան գիւղացի վարժապետք, աշակերտք համ մը չառնլով այս անհամ աշակերտութենէ փախան դպրոցներէ, ժողովուրդն աւելի քիչ երրէք երես դարձուց վարժարաններէն և այսօր գիւղական վարժարանք աւեր երեւոյթ մը միայն կը ներկայանան։

Անկերպարան կացութիւն մը, յորում մեր ազգայինք ասկաւ առ ասկաւ կը կորցնեն նաեւ իրենց պապերու օրինակելի կրօնասիրութիւնն և խորին ջերմեռանդութիւնն, և եկեղեցին կ'դնայ իր փառքէն...։

Դիւղերէն անցնելով կը մտնենք քաղաքն, ուր ունինք իրր 1000 տուն հայ բնակիչ, Քաղաքիս մէջ կայ մէկ բարձրագոյն նախակրթարան Նուիրեալ ոգեացեալ Ներսէս Պատրիարքի անուան, որ կը մատակարարուի Հայոց Միաց. Ընկերութեանց ծախիւք։ Աղջկանց վարժարան մը՝ Նպաստաւորեալ Ազգանուէր Հայուհեաց ընկերութենէ, և հինգ թաղային վարժարանք, կամ չիտակ ծաղկոցներ, որք կը կառավարուին եկեղեցեաց եկամուտներով և մասնաւոր օժանդակութեամբ իւրաքանչիւր թաղեցւոց։

Այս ծանօթ վարժարանք իսկի առաւելութիւն մը չունին գիւղական վարժարաններէ, և ինչ ինչ տեսակէտով գրեթէ ստոր, զի եթէ գիւղերու մէջ 30-40 մանուկներ կը յանձնուին վարժապետի մը խնամոյ, ի քաղաքիս 100-120 և ալ աւելի մատաղ տղայոց խումբ մը գտնուած են իրարու մօտ՝ այն ալ մէկ մէկ կառավարիչներու հսկողութեան ներքեւ։ Դիցուք թէ գովացուցիչ կրթութիւն մ'իսկ ունեցած լինին այդ կառավարիչներ, բայց ի՞նչ ընէ մէկ մարդն հարիւրաւոր մանուկներու, արդի դրութիւնը նա չկրնար մանկանց վրայ անթերի կառավարչութիւն ընել ո՞ւր կը մնայ եթէ դասատարակէ, կրթէ և մանկավարժական դասերն անթերի աւանդէ։ Երբ, այսպէս է քաղաքն, որ ա՛յնքան պէտք ու պարտք ունի դասատարակութեան և յառաջդիմութեան, ո՞ւրչափ խեղճ են գիւղերն։

Տարօնոյ մէջ մեզ համար փոքր ի չատ մխիթարական են Ընկերական երկսեռ վարժարաններն։ Արական վարժարանն արդէն տուած է ազգին բանի մը ձեռք չբրլանաւարտներ, յորոց չատերն այսօր գասատուական պաշտօն կը վարեն այլ և այլ տեղեր Միաց. Ընկերութեան գիւղական նախակրթարանաց մէջ, այլ կան ոմանք ալ որք դպրոցէ ելնելէ յետոյ կամ առեւտրական հրապարակի մէջ են, կամ պարապ կը շրջին։ Ցաւտնի է սակայն թէ հարուստ ընտանեաց զաւակներն չեն յօժարիր դասատուութիւն ընել, նոքա կ'երթան իրենց հարց և եղբարց գործերուն մէջ՝ միայն իրենց հաշուոյն աշխատելու և ես չգիտեմ թէ՝ ինչ պարտք ունի ազգը այդ կարգի հարուստ ընտանեաց զաւակներուն ձրի դաստիարակութիւն տալ։

Ընկերական վարժարանաց մասին կառավարութեան կողմէ յարտ ցուած խնդիրքն առ այժմ անկախ մնացած է։ վարժարանք կը շարունակուին սակայն։

ԵՂԻՇԷ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ ՄԸ

ՀՌՈՎՄ, 15/27 մարտ

Մեծ. Խմբագրապետ Արեւելք օրագրի.

Ձեր պատուական թերթին 3/15 մարտի թուոյն մէջ յօդուած մը կարդացի Կ. Ս. Իւթիւճեան ստորագրութեամբ՝ մեր արքունեաց տառից բնիկ և նախնական հնչմանը նկատմամբ։ Ներեցէք մի քանի խօսք աւելցընելու այս խնդրոյս վրայ, հանդերձ իմ անձնական դիտողութեամբս՝ որք յիշեալ հեղինակին եզրակացութիւններէն տարբեր հետեւութեանց կը հանին։

Պարոն Կ. Ս. Իւթիւճեան կը հաստատէ թէ՝ բ տառը՝ դ արտասանելու է, և դն ֆ, էը ֆ, էը կ, կը ֆ, դն ա, որ դ, կամ կակուղ բ, յն եկ, կամ անձայն և ոչ երբէք իբր թաւ հ, յն ֆ, և ջն ֆ, (կը մոռնայ սակայն ըսելու թէ ֆ և ֆ տառերն ի՞նչ ձայնով հնչելու է), իսկ յատուկ անուանց և օտարազգի բառից ը կակուղ կամ նուրբ արտասանելու է կը գրէ։—Քննենք համառօտիւ իւր ի մէջ բերած ապացոյցներն նախ ի վկայութիւն կը կոչէ մեր նախնեաց օտարազգի յատուկ անուանց տառադարձութիւնը։ երկրորդ Այրարատայ գաւառին և շրջակայից հայ ժողովրդեան արտասանութիւնը, և վերջապէս նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ մեր պարոնաց և մատրոնաց ուղիղ արտասանութիւնը։ Դարձեալ ի հաստատութիւն իւր կարծեաց՝ Հ. Արսէն վարդապետ Բագրատունւոյն խօսքերը կը յիշատակէ թէ «միշկան ֆ, ֆ, ֆ, ֆ, ֆ ըստ ուղիղ արտաբերութեան հայրենեաց ա«ռաւել մօտ հնչելի են նրբիցն պ, ֆ, ա, «ֆ, ֆ, քան թաւացն ֆ, ֆ, ֆ, ֆ հակառակ արտաբերութիւն ... սխալ է։»

Նախ և առաջ նախնեաց տառադարձութեան գալով, ստոյգ է արդեօք թէ «մեր երկիւղած նախնիք, ինչպէս կը գրէ Պարոն Իւթիւճեան, ոչ «մտաբերէին երբէք փոփոխել կամ խե«ղաթիւրել անուանց և բառից բնիկ «հնչումն, և նոցա բնագրին չհամապա«տասխանող տարբեր տառերով գրելու «և կարդալու»։—Բագրատունին Հ. Արսէն իւր Հայերէն Քերականութիւն վերջը գրած Ցուցակ հնչման և գրելոյ գրոց ճառին մէջ այսպէս կը գրէ (էջ 12) «Նախ«նիքն յամենայնի այնչափ և եթե զնա«նագոն տառս մեր եդին ի տառադար«ձութեան հանդէպ տառիցն օտարաց, «որչափ մարթէրն և տանէր լեզուն», որ է ըսել թէ՝ երանաւնորհ Թարգմանիչքն մեր չէ թէ մաթեմատիկեան ճշգրտութեամբ օտարազգի անուանց հնչմունքն ի մեր բարբառ փոխադրեցին, հապա ըստ տանելոյ լեզուին մերոյ. ասոր զանազան ապացոյցներն ունինք. բաւական ըլլայ հոս ֆ և ֆ տառերը մարդասնաբար քննել ի տառադար

ռաց մէջ։ Բայց չնորհելով ևս զան, կը հարցնենք Պ. Յօգուսածագրին թէ՝ արդեօք արեւելեան հիւսիսային (Ալղասլորէնի գաւառաց բնակչաց) և կամ հարաւային Գաղղիացւոց (մանաւորապէս Մարսիլիոյ և իւր շրջակայից) արտասանութիւնը ճիշդ կը գտնո՞ յ ինքը, զորօրինակ այս խօսքը j'ai jeté un bon morceau de pain, Ալղաս-Լորէնացիք կը հնչեն ջ ջրէ եօ բօն մարօ որ պէն։ մինչ Մարսիլիացիք կ'ըսեն ջ ջրէ եօ պն մարօ որ բէն։ Երկուքին հնչմունքն աղաւաղ են։ Նոյնպէս անհարազատ է այժմեան ռուսահայոց արտասանութիւնն։—Ըստ մեզ Տարօն գաւառին ժողովրդեան (այժմեան Մուշ և իւր շրջակայ տեղուանքը մինչև ի Վան) և Կիլիկիոյ բընակչաց արտասանութիւնը նախամեծար, ընտիր, բուն և հարազատն է, մանաւանդ որ այս գաւառաց մէջ միշտ Հայերէն լեզուն կենդանի մնացած է ի բերան ժողովրդոց և հասարակաց խօսք է, որչափ ալ Ցճկաստանի մէջ ըլլան ի դարուց հետէ։

Երրորդ՝ գալով Կ. Պոլսոյ մեր պաշտօնական և մանաւանդ ուղիղ արտասանութեանը, որուն կորստեանը վրայ կուլայ և կ'ողբայ Պարոն Իւթիւճեան, թո՛ղ ներուի մեզ ըսել թէ՝ ի մէջ բերուած օրինակներն ըստ իսկ իրեն կարծեացը հակառակ են, և անոնցմէ զատ կան խել մը ուրիշ բառեր զորս մեր պաշտօնական մանրը ճիշդ մեր ներկայ հնչմանը պէս կը հնչէին, ինչո՞ւ համար յոկ բառը ոչ ծոկ այլ ծոկ կարտասանէին, մուկ, կաքաւ, երկուք, կաւ, եկաւ բառերուն մէջ չը ի չէին փոխեր։ ըսել է ուրեմն որ ռամիկ ժողովուրդն ըստ իւր քմաց կարտաբերէ բառերն առանց որոշ կանոնի մը հետեւելու, ու թէ որ բարի խօսքը պրէ կը հնչէ, ինչո՞ւ բարեկամ և բարեկամանիկն բնաւ պրէխամ և պրէխամանիկ չարտասաներ։ Արհի. Դեր. Հ. Արսէն Վ. Աշտարեան՝ Աբբահայր Մխիթարեան միաբանութեան Վիեննայ՝ իւր նորատիպ (1885) Հայկազնեան լեզուի Քերականութեան մէջ (էջ 486 ի ծանոթեան) կ'ըսէ թէ «մեր ժողովրդեան «բնիկ հնչմունքն ըստ մասին հաստատ «է նախնեաց.» և կը յաւելու թէ «մեր «ռամիկը նախնեացմէ կը խոտորի՝ ա«ռանց նուրբ (ղ, ն, ռ) տառերը միջակ«ներուն հետ (բ, դ, գ,) նոյնացրնելով։ «ինչպէս այսօր սովոր են ընել ռուսահայք։ Իսկ Հ. Արսէն Վ. Բագրատունեան վկայութիւնը նորը կը հաստատէ. միջակ տառերը բ, դ, գ, յ, լ, աւելի մօտ պէտք է հնչել՝ կ'ըսէ՝ իրենց լծորդ նուրբ գրերուն պ, ն, ռ, ծ, ց։— Մինթէ աւելի ճշդ ի միևնոյն հնչմանէ տարբերութիւն մը չունի։

Մենք ստոյգաբանօրէն այսպէս կը բացատրենք այժմեան ռուսահայոց աղաւաղ արտասանութեան պատճառը։ Տարակոյս չկայ թէ՝ բ, դ, գ, յ և լ տառերը փոփոխակի կը գործածուին երբեմն իրենց նուրբ լծորդներուն հետ, այսպէս ամպ և ամբ, ցանգ և ցանկ, բանբ և բանր, գբուռ և գրուռ, կնոմ և կնոր։ Բայց, ասկից բնաւ չի հետեւիր որ ազատ ըլլանք ուղղագրութեան մէջ բ-ով բառին տեղ պրէ գրել և հնչել, գ-ով տեղ կռաւ, գանգէ տեղ գանկէ, յանդրանիկ տեղ ծանդրանիկ, ընչել բառին տեղ ինտել։ Անհաւասիկ այս է՝ կարծեմք, բուն պատճառը ռուսահայոց սխալ արտասանութեանն, այսինքն լծորդ տառերուն փոփոխակի կիրառութիւնն հաստատուն օրէնք մ'ըլլար հնչմանց ըստ քմաց փոփոխութեանը, այն ատեն անշուշտ բառեր յերեւան պիտի ելլային. ինչպէս ամենայն որ գիտէ և և ի տառք լծորդք են միմեանց (նահանջեալ-նոխանջեալ). սակայն անտեղի՞ է անկից հետեւցնելը թէ Հայ, Հայաստան հեր անունները խայ, խայաստան և խեր արտաբերելու է, նոյնպէս շ և լծորդ տառք են (ազդիշ-ազդիշն), այսու ամենայնիւ ներելի չէ հայագէտի մը սոպ և սոպրիշն բառ. երը շոպ և շոպրիշն հնչել։

Երկու խօսք ալ — էրկբարբառին և ղ-ի գրերուն վրայ ըրուցենք։—Մենք բնաւ համամիտ չենք ո՛չ Պարոն յօդուածագրին և ո՛չ ալ Հ. Արսէն Բագրատունւոյն հետ, որ կ'ըսէ թէ «Փափաքելի է այժմ գիտնոց և վարել իսկ «զուն Նախնեացն զտարապարտ խա«փանեալ գրութիւն — վերստին յա«ռուցանել, և զգոյն վարել փոխանակ «եկաժուտ ալաղգականին», ոչ միայն «ի յատուկ անուանս . . . այլ և ի ծրն», եթէ բաղմահմուտ Մխիթարեան վարդապետ գործականապէս իւր յայտնած փափաքը կատարած ըլլար, ըսելիք մը չէինք ունենար. անշուշտ ինքն ալ հակցած ըլլալով գործոյն դժուարութիւնը և այսպիսի աշխատանաց անօգուտ և միանգամայն եւս վնասակար ըլլալն, աւելորդ սեպած է իւր գրոց մէջ — ով գրել հասարակ անուններն երբ, կը հնչուին, որով ոչ սակաւ դիւրութիւն կ'ընծայուի ընթերցողաց. հետեւաբար խափանեալ համարելով ի վաղուց անտի — հին գրութիւնը, պէտք է այսօր գրել եւ հնչել ոչ, օ՞ռ-ռ, եւ ո՛չ թէ ռ-ռ, ռ՞ռ-ռ։—Սակայն ուղղագրութիւնը կը պահանջէ որ՝ երբ օտարազգի բառ մը au երկբարբառ է, ի մերս լեզու նաեւ — փոխուի եւ հնչուի. ահա՛ նոյն իսկ Բագրատունի Հ. Արսէն Վ. ին խօսքերը հոս ի մէջ կը բերենք. «ուր նորա ունին — , եդին «(թարգմանիչքն) և ի մեզ — երկբարբառ՝ հնչելի ձայնիւ այբի եւ ւիւնի»։ Ուստի ուղիղ վերծանութեամբ արտասանելու է Աւ-էռ-ռոս, Պա-ղոս, Աւ-էռ-ռ-ռոս եւ չէ թէ ըստ ռամիկ հնչման Օ-ռ-ռոս, Պղոս, Օ-ռ-ռ-ռոս։ Եւ եթէ սոնպիսի անուանց արտասանութիւնն ոմանց ախորժելի չերեւնայ՝ կը հարցընենք թէ ինչո՞ւ մինչեւ ցայսօր ամբողջ ազգը Աւ-էղ-ռ, Մա-ռ-ռ-ռ-ռ, Աւ-ռ-ռ-ռ եւ նմանօրինակ յատուկ անուններն — կ'արտաբերէ, եւ ոչ թէ օ։—Գալով օտար լեզուներէն ի Հայ յեղեալ տառով բառերուն, ըստ բանից Պարոն յօդուածագրին, այն դերը կակուղ լարտասանելու է։ Եթէ յատուկ անուանց համար է աս իւր կանոնը, մենք դիտողութիւն մ'ընելու միտք չունինք. յիրաւի դէպ՝, պղեր-ռ՞ հնչմունքը խորթ եւ կոկորդաձայն են, բայց կան ոչ սակաւ հասարակ անուանք օտար ազգերէն մեր մէջ մտած, ինչպէս աղ, աղաչակ, ռոդ, ռեզ, ռանգ, ռաքալ, եւ ասոնցմէ ածանցեալ բառերը, զորս լիւ հնչել թոյլ տրուած չէ. նոյն ինքն Բագրատունին կենդանի զայս ըսելով, «ոչ է մարթ ասել թէ Հայք ի հնումն «ռ՝ ասէին եւ ալաղ, ռոդ, ռեզ, ռանգ, «ռաքալ, եւ այժմ եւ ոչ մի օր ի «Հայոց հնչիցէ եւ գրիցէ ամպսն, «զայդ ընդունիմք եւ մեք։» Անշուշտ կարեւոր խոստովանութիւն մ'է այս։

Մինչեւ ցարդ ըսածնիս համառօտելով՝ կը հաստատեմք դարձեալ թէ այն արտասանական մանրամասնութեան կամ լեզուական համաձայնութեան առաւել կամ նուազ Վասն որոյ փ-քրիկ սպունգ մը թրջելէ և ամպանլէ եւ ամենեսին պատերը սրբեր եւ այս սպունգի վրայ ժէյլաթիւնով մչակեր է հոն գտնուող միքրոպները երբեւն հանելու համար. եւ տեսեր է որ 25 խորտնարդ հարիւրորդամերդի վրայ 6591 գաղթական միքրոպ կայ։ Առաստաղը նը-ուազ միքրոպ կը պարունակէ, սակայն քանի վար իջնուի, միքրոպները կը սկսին վատանալ։

Ո՛վ անհունապէս փոքրիկներու սիրելի բարեկամ Պ. Բասդէօռ այս օրերս գտանոր բան մը աւ որ անտարակոյս մեծ դուռ մը պիտի բանայ նորանոր դիւտերու։ Գիտենք որ ճագարները շատ շուտ կ'ամին ու կը բազմանան. ճագարի արգելոցք մ'ստանալ պտուտերու համար ադէտ մը են։ Միացեալ Նահանգաց հետ պատերազմէ մը ետք. Աւստրալիացի գաղթականութիւնք իրենց երկիրը և Նոր-Զեղանտա Եւրոպայի ճագար և նապաստակ տարին։ Սոցա աճումն այնքան արագ եղաւ որ այգիները, արտավարները, բանջարեղինաց պարտէզներ յաւերդածան։ միլիոնաւորով ստակ վատնով եղաւ այս վնասակար կենդանիները բնաջինջ ընելու համար, սակայն անկարելի եղաւ։ 1887 օգոստոս 31ին ի Սիտնէյ հաստատեալ հարաւային Նուվէլ-կալի կառավարութիւնը 625,000 Ֆրանքի մրցանակ մը խոստացաւ այն հեղինակին՝ որ կարող ըլլայ այս ազէտն անհետացնելու միջոց մը գտնել։ 1887 Նոյեմբեր 29ին Պ. Բասդէօռ Փարիզի Թաքլաչէրին երկար նամակ մը գրեց յորում սա կարծիքը կը յայտնէր թէ՝ եթէ ճագարաց սնունդը հաւերուն քղերային մչակման ծառայող ջուրով խառնուի, այն սոսկալի հիւանդութիւնը անմիջապէս կրնայ ծագիլ և ճարակիլ ճագարաց մէջ և բնաջինջ ընել զանոնք այ՝ տեղ ուր գտնուին։ կենդանի մակարոյծներուն առաւութենէն ծագած ազէտ մը իրենց պէս կենդանի թոյն մը կի հաներ նոցա դէմ։ Եւ յիրաւի հաւերուն քղերան կլծող կենդանեաց գիւրաւ կը փոխուի, սակայն ժամերը անվնաս է ագարակի կենդանեաց բացի հաւերէն և կրծողներէն։ Աչխատանոցը կատարուած քանի մը փորձեր հաստատած էին զայս հաւանականութիւն. սակայն աղուոր առիթ մը տրուեցաւ Պ. Բասդէօռի ընդարձակ ասպարիզի մը վրայ կատարելու իւր փորձը։

Ռէվսի բնակիչներէն Տիկին այրի Բոմբրի որոյ Շամբանեայի անտառման մասանները նշանաւոր են, ունէր այս մասաններու վրայ ութ հեծաւոր ցանկապատ արտ։ Ճագարները հոն վատաղեր և խորեր են գործէին (հաղարէն աւելի են եղեր անոնք) այնպէս որ կամաներուն հաստատութիւնը վտանգուեր է։ Նոցա ստորերկրեայ աշխատութիւնը կասեցնելու համար, ամէն իրիկուն ութ խոշոր դէզ խոտ կը դնէին որ ջերուն չուրջը։ Տիկին Բոմբրի հրաւիրեց Պ. Բասդէօռ ընել իւր արգելոցին մէջ մը ատարած փորձը։ 1887 դեկտ. 25ին Պ. Բասդէօռի օգնականներէն մին ցորեկուան կերակուրը հաւերուն քղերային միքրոպներով մչակուած յուրով ոռոգեց, 26ին ամենուրեք ճակատները ստոյգ գտնուեցաւ. որջերուն բոլորտիքը գտնուող դեզերուն բնաւ դպչող չեղաւ. կաւիճի կոյտերը բացուեցան և ամբողջ ճագարներ ոստոյգ գտնուեցան։

Այս արդիւնքը սոսկալի կուտայ խորհողին. ուրեմն մարդ կրնայ ըստ հաճոյս համաճարակ հիւանդութիւններ ստեղծել որոց մեռելութիւնը գրեթէ հաւասար է այն սէ կամ այլ ժանտախտներու, որք ի հնումն և ի միտն դարու ժողովուրդները կը կոտրէին հարիւր հազարաւորներով և միլիոններով։ Զէնքը այնքան ահաւելի է որ մարդ կը դեղեւի գրեթէ զայն ի կիր արկանելու։ . . . ճագարաց դէմ։

Ինչ որ ալ լինի, տարակոյս չկայ որ մեծանուն գիտնականը արժանի է 625,000 Ֆրանքի մրցանակին զոր Սիտնէյի հանքաց տեսչութիւնը խոստացած էր Բիւրիցս նախամեծար չէ՞ այսպէս չհաւատ սոյն գուսմար հաւասար այնմ՝ զոր Արեւելեան երկամուղիք կը խոստանան 2 կամ 4 ամիսը անգամ մը և որ չատերուն երազը կը խըռովէ ի հանիր։ . . .

ՏՕՔԹ. Ռ. ՌՈՊԻՆՍՕՆ

ԱՂՈՂՋԱԲԱՆԱԿԱՆ

Ի՞նչպէս կարելի է հականեխել թոքախտաւորները։ — Ագդ մը դաշնակի սիրահարաց։ — Ինենակին մէջ պտոյտ մը։ — Մեր գրաբի միքրոպները։ — Ճագարներուն չարագործութիւնը։ — Պ. Բասդէօռ կենդանին կենդանիով կը մեռցունէ։ — Ամենաաւելի կերպով շահեցած մրցանակ մը։

Թոքախտի փոխանցիչ ըլլալը ամեն մարդ գիտէ և սակայն ոչ ոք այս սխալին փոխանցումն արգիլել չկրնար։ Ի՞նչ կ'ընենք ամեն օր մեր թոքախտաւորներուն քրտինքը, թոքը և բոլոր արտադրութիւնքն արգիլելու համար որ մէկուէկ մէջտցներ չլինին անոնք մեզ փոխադրելու համար հիւանդութիւնը։ Ոչինչ ենք չատեր տեսած եմ որ բնաւ կարեւորութիւն չեն տար այս մասին, նորատ մանկանց թոյլ կը տուին պառկիլ իրենց թոքախտաւոր եղբարց կամ ծնողաց մօտ, չնչել նոցա արտադրած օդը և չշոշափել անոնց քրտնած մարմինը։ Բայց ամենէն վտանգաւոր բան մը եթէ ունի թոքախտաւորը, այն ալ թուքն է, զոր սակայն բնաւ չենք աշխատիր անվնաս դարձնել որ և է եղանակաւ։

Ուստեղծ Կրանչէ իւր օգնականներէն Պ. ալ ժ.ին հետ աշխատած է գտնելու այն լաւագոյն մէջոցը որ ծառայէ թոքախտաւորաց թուքը անվնաս վիճակի մէջ դնելու։ Նոքա փորձած են կախոնեխական կոչուած բոլոր ազդու դեղերը։ սակայն տեսած են որ և ո՛չ մին կարող եղած է թուքին մէջ գտնուող միքրոպները բնաջինջ ընելու։ Վասն որոյ սկսած են խորհիլ ուրիշ միջոց մը։

Ցայսմիկ է որ եռացող ջուրը ամենէն լաւ միքրոպասպանն է։ Թոքախտի միքրոպները 80 աստիճան տաքութեան չեն կընար դիմանալ։ 90 կամ 100 աստիճանին վճարեալ է անոնց համար։ Ուստի Պ. Կրանչէ և իւր օգնականք հնարած են մի գործի՝ որ 100 աստիճանի մօտ տաքութեամբ չոգի կուտայ և որով կարելի է թէ՝ թքամաններու և թէ՝ հիւանդին սենեկին մէջ գտնուող միքրոպները բնաջինջ ընել։ Աւստրիկ ապահով և համեմատաբար ածան մէջոց մը՝ զոր հիւանդանոցաց տեսուչներուն և բոլոր իրենց առողջութեան հոգատար անձանց ջերմապէս կը յանձնարարենք։

* *

Կը պատահի երբեմն որ դեռատի օրիորդք իրենց ամ թեւերն եւ ուսին վրայ ընդարձակում մը եւ ցաւ, նաեւ մատներուն կարկամիլ եւ դողդողիլն կը զգան. իսորհուրդ կը հարցնեն բժշկին՝ որ յանախ իւրակի չլինիր ասոր բուն պատճառին։ Տոքթ. Վիվիէն Բուր Պրէնիէ Մէտիսէ Ճուռնալի մէջ կը հաստատէ որ մատաղ օրիորդաց նաեւ չափահաս մարդոց եռթիակայ եղած ասոն ախտին պատճառն է դաշնակահարութիւնը։ Դաշնակն երբ ստէպ ստէպ զարնուի, մանաւանդ «Շոպէնկարտ»ի մեթոտով յորում բուռը կծկած պիտի մնայ սկիզբէն մինչեւ վերջը, կրնայ այս հիւանդութեան ծնունդ տալ։ Ցուրտը, նստողական կեանքը, արեան պակասութիւնը, յօդուածացաւի ընդունակութիւնն երկրորդական պատճառներ են հիւանդութեան ծագման։ Երբեմն այնչափ յաճախ է այս ախտ, որ Ամերիկացիք ջկիզերը կարելու ելեր են ձեռքը կարկամելէ ազատելու համար։ Սակայն այսպիսի յանդգնութիւն մը ներելի չի՛ ուներ մեր հեղինակին։

* *

Եսմարք գիտնականը պտոյտ մը ըրեր է սենեակին մէջ հանկնալու համար թէ քանի միլիոն դրացիներ պահուած են հոն պատրաստ չարիք հասցնելու առաւել կամ նուազ։ Վասն որոյ փ-քրիկ սպունգ մը թրջելէ և ամպանլէ եւ ամենեսին պատերը սրբեր եւ այս սպունգի վրայ ժէյլաթիւնով մչակեր է հոն գտնուող միքրոպները երբեւն հանելու համար. եւ տեսեր է որ 25 խորտնարդ հարիւրորդամերդի վրայ 6591 գաղթական միքրոպ կայ։ Առաստաղը նը-ուազ միքրոպ կը պարունակէ, սակայն քանի վար իջնուի, միքրոպները կը սկսին վատանալ։

Ո՛վ անհունապէս փոքրիկներու սիրելի բարեկամ Պ. Բասդէօռ այս օրերս գտանոր բան մը աւ որ անտարակոյս մեծ դուռ մը պիտի բանայ նորանոր դիւտերու։ Գիտենք որ ճագարները շատ շուտ կ'ամին ու կը բազմանան. ճագարի արգելոցք մ'ստանալ պտուտերու համար ադէտ մը են։ Միացեալ Նահանգաց հետ պատերազմէ մը ետք. Աւստրալիացի գաղթականութիւնք իրենց երկիրը և Նոր-Զեղանտա Եւրոպայի ճագար և նապաստակ տարին։ Սոցա աճումն այնքան արագ եղաւ որ այգիները, արտավարները, բանջարեղինաց պարտէզներ յաւերդածան։ միլիոնաւորով ստակ վատնով եղաւ այս վնասակար կենդանիները բնաջինջ ընելու համար, սակայն անկարելի եղաւ։ 1887 օգոստոս 31ին ի Սիտնէյ հաստատեալ հարաւային Նուվէլ-կալի կառավարութիւնը 625,000 Ֆրանքի մրցանակ մը խոստացաւ այն հեղինակին՝ որ կարող ըլլայ այս ազէտն անհետացնելու միջոց մը գտնել։ 1887 Նոյեմբեր 29ին Պ. Բասդէօռ Փարիզի Թաքլաչէրին երկար նամակ մը գրեց յորում սա կարծիքը կը յայտնէր թէ՝ եթէ ճագարաց սնունդը հաւերուն քղերային մչակման ծառայող ջուրով խառնուի, այն սոսկալի հիւանդութիւնը անմիջապէս կրնայ ծագիլ և ճարակիլ ճագարաց մէջ և բնաջինջ ընել զանոնք այ՝ տեղ ուր գտնուին։ կենդանի մակարոյծներուն առաւութենէն ծագած ազէտ մը իրենց պէս կենդանի թոյն մը կի հաներ նոցա դէմ։ Եւ յիրաւի հաւերուն քղերան կլծող կենդանեաց գիւրաւ կը փոխուի, սակայն ժամերը անվնաս է ագարակի կենդանեաց բացի հաւերէն և կրծողներէն։ Աչխատանոցը կատարուած քանի մը փորձեր հաստատած էին զայս հաւանականութիւն. սակայն աղուոր առիթ մը տրուեցաւ Պ. Բասդէօռի ընդարձակ ասպարիզի մը վրայ կատարելու իւր փորձը։

Ռէվսի բնակիչներէն Տիկին այրի Բոմբրի որոյ Շամբանեայի անտառման մասանները նշանաւոր են, ունէր այս մասաններու վրայ ութ հեծաւոր ցանկապատ արտ։ Ճագարները հոն վատաղեր և խորեր են գործէին (հաղարէն աւելի են եղեր անոնք) այնպէս որ կամաներուն հաստատութիւնը վտանգուեր է։ Նոցա ստորերկրեայ աշխատութիւնը կասեցնելու համար, ամէն իրիկուն ութ խոշոր դէզ խոտ կը դնէին որջերուն չուրջը։ Տիկին Բոմբրի հրաւիրեց Պ. Բասդէօռ ընել իւր արգելոցին մէջ մը ատարած փորձը։ 1887 դեկտ. 25ին Պ. Բասդէօռի օգնականներէն մին ցորեկուան կերակուրը հաւերուն քղերային միքրոպներով մչակուած յուրով ոռոգեց, 26ին ամենուրեք ճակատները ստոյգ գտնուեցաւ. որջերուն բոլորտիքը գտնուող դեզերուն բնաւ դպչող չեղաւ. կաւիճի կոյտերը բացուեցան և ամբողջ ճագարներ ոստոյգ գտնուեցան։

Այս արդիւնքը սոսկալի կուտայ խորհողին. ուրեմն մարդ կրնայ ըստ հաճոյս համաճարակ հիւանդութիւններ ստեղծել որոց մեռելութիւնը գրեթէ հաւասար է այն սէ կամ այլ ժանտախտներու, որք ի հնումն և ի միտն դարու ժողովուրդները կը կոտրէին հարիւր հազարաւորներով և միլիոններով։ Զէնքը այնքան ահաւելի է որ մարդ կը դեղեւի գրեթէ զայն ի կիր արկանելու։ . . . ճագարաց դէմ։

Ինչ որ ալ լինի, տարակոյս չկայ որ մեծանուն գիտնականը արժանի է 625,000 Ֆրանքի մրցանակին զոր Սիտնէյի հանքաց տեսչութիւնը խոստացած էր Բիւրիցս նախամեծար չէ՞ այսպէս չհաւատ սոյն գուսմար հաւասար այնմ՝ զոր Արեւելեան երկամուղիք կը խոստանան 2 կամ 4 ամիսը անգամ մը և որ չատերուն երազը կը խըռովէ ի հանիր։ . . .

ՏՕՔԹ. Ռ. ՌՈՊԻՆՍՕՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆ

ՅԱՖԷԹ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ

Հաստատեալ ի 1882

Յօգ. 1.—Վարժարանս բաղդաքաշն նախակրթարան հաստատման լինելով նպատակ ունի պարբերս պահանջման և պիտոյից յարմար ընթերցիչներ առաջ և Տէրտէրութեան ու Ազգին օգտակար անձինք պատրաստել։

2.—Վարժարանիս մէջ ուսումն աւարտող աշակերտք թէ՝ վաճառականական ասպարէզը եւ թէ՝ բարձրագոյն վարժարաններ մտանելու կարող վիճակի մէջ պիտի ըլլան։

3.—Վարժարանս ունի 9 դասարան (4ը նախակրթարան եւ 5ը ուսումնարան) եւ Ազգ. Կեդր. Ուսումն. Խորհրդէն վաւերացեալ իւր մասնաւոր ծրագրոյն համեմատ կ'աւանդէ հետեւեալ ուսմունքն Նարեգին և Դէրտէրեանց։ Կրօնէ, պատմութիւն Ազգ. Օսման. եւ ընդհանուր), Աշխարհագրութիւն (հանդերձ աշխարհագրութեամբ), Գիտութիւն (թուաբանութիւն, սկզբունք երկրաչափութեան, բնագիտութեան և բնակ. պատմ.) Տպագրութիւն, Հայ թատր. և Գրականութիւնք (Գրագիտութիւն և Պատ. Հայ գրականութեան), Գեղագրութիւն, Նմանողական ուրուագիծ եւ մատիտագրք. ի հարկին ասոնցմէ զատ պիտի աւելցուին կարեւոր դասուած ճիւղեր։

4.—Լեզուաց եւ ուսմանց ամէնն ալ պարտաւորիչ են, բացի մասնամասնէն և դպրոցին պաշտօնական լեզուն Հայ. ըլլալով հանդերձ Գաղ. խոսակցութեան վարժութիւնն եւս պարտաւորիչ է 7րդ դասարանէն սկսեալ։

5.—Տնօրէն Դասատուն միշտ վարժարանին մէջ գտնուելով՝ ունի նաեւ օգնական մը (առայժմ աշակերտաց թիւն 30 էն աւելի չէ) և դասաւանդութեանց, աշակերտաց վարուց բարկրութեան եւ առողջութեան մասին աշխարհ հսկողութիւն մը կը կատարուի։

6.—Ընդունելիք աշակերտք գոնէ 6 տարեկան և առողջութեան մասին որ և է թերութենէ զերծ ըլլալու են։

7.—Ուսանողաց դպրոցական պիտոյքը և դասագրքերը ծնողաց կողմէ կը հոգացուի. սակայն ի հարկին ամէն պիտոյք դպրոցը կը հայթայթէ եթէ ծնողք յանձն առնուն վճարել տարեկան 1 ոսկի բարձրագոյն կարգաց համար։

8.—Տարեթոշակք են. Ա. կարգի համար 1 օսմ. ոսկի, Բ. կարգի համար 2, Գ—3, Դ.—4, Ե.—6, Զ.—7, Է.—8, Ը.—9 և Թ. կարգի համար 10 օսմ. ոսկի։

9—Ուսանողաց տարեթոշակին համար երկու տարին մէ անգամ ծնողներու հետ պայման կը կնքուի։

10.—Ամէն վեց ամսոյ սկիզբն կանխիկ կը վճարուի յաջորդ վեց ամսոց թոշակը, որոյ փոխարէն կը յանձնուի ընկալագիր մը կնքեալ Տն. Դասատուէն։

11.—Վարժարանական տարին կ'սկսի Յունուար 1ին։

12.—Ո և իցէ պատճառաւ տարեշրջանին մէջ դպրոցէն բացակայ գտնուող ուսանողին տարեթոշակէն բնաւ չգեղչուիր բացակայութեանն համար։ Նոյնպէս տարեգլխէն վերջ մտնող ուսանողք կը վճարեն ամբողջ թոշակ։

13.—Ուսանողաց տասնէն մէկը ձրի կ'ընդունուի. այսպիսիք ուշիմ և կրթութեան ընդունակ պէտք է ըլլան և իրենց աղքատութիւնն հաստատող վկայագիր մը բերեն Թաղ. Խորհրդէն։

14.—Կարողութեան տէր և կրթասէր ազգայինք կրնան աղքատիկ տղոց պաշտպան կանգնիլ և զանոնք դաստիարակել տալ վարժարանիս մէջ. Այսպիսեաց համար 0/0 20 կը զեղչուի սահմանեալ թոշակէն և գրեան ու պիտոյք ձրի կը տրուին։

15—Վարժարանին վարչութիւնն ըստ ամենայնի կը պատկանի Տնօրէն Դասատուին և արտաքին ո՛և է միջամտութիւն անընդունելի է. սակայն ծնողաց մէջէն ամէն տարեգլխայ կ'ընտրուին երկու երեք անձինք ի Հոգաբարձութիւն, որ հարկ եղած աշխատութիւնն ընծայելով՝ ծնողաց կողմէ կը հսկէ վարժարանին։

16—Ամէն երեք ամիս ուսանողաց վարուց և աշխատութեան մասին Վկայագրեր կը զրկուի ծնողաց։ Բաց ասոյ ամէն ոք կարող է երբ և իցէ տեղեկութիւն առնուլ իւր զաւկին նկատմամբ. սակայն վարժարանին վերաբերեալ դիտողութիւն ունեցողները պէտք է գրաւորապէս հաղորդեն Տն. Դասատուին կամ Հոգաբարձութեան։

17.—Տարին մի անգամ, դեկտեմբերին, կը կատարուին բերանացի քննութիւնք որոց ներկայ կը գտնուին ծնողք, կրթասէր ազգայինք և Թաղ. Խորհուրդն։ Յունիսի մէջ տեղի կ'ունենան գրաւոր մրցումնք որոց ներկայ կը գտնուին Հոգաբարձութիւնն և ամէն փափաքողք։

18.—Երբ շրջանաւարտք յաջողապէս անցուցեն վերջին քննութիւնները, Տն. դասատուին կողմէ կը ստանան վկայագիր վաւերացեալ Հոգաբ. և Թաղ. Խորհրդոյ կողմէ։

19.—Վարժարանս փակ է կիւրակէ և տօն օրերն. իսկ ամառը մէկ ամիս արձակուրդ կ'ունենայ։

20.—Քաղաքէս, ինչպէս եւ շրջակայ քաղաքներէն, կ'ընդունուին նաեւ գիշերօթիկներ։ Սոքա տարեկան թոշակէն զատ կը վճարեն միայն 20 օսմ. ոսկի սենեկեան, դպրոցական պիտոյից և այլ ծախսուց համար։ (Այսպիսեաց համար պատրաստուած ըլլալով ներքին կանոնագիր մը, փափաքողաց կը տրուի)։

Տնօրէն-Դասատու
Ս. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Ագիսն-Գարահիսար

Ծան.—Դասագրոց հեղինակք և հրատարակիչք թող համձն մէկ մէկ օրինակ դրկեն իրենց երկերէն, եթէ կուզեն որ ընդունուի վարժարանիս և առհասարակ քաղաքիս դպրոցաց մէջ ի գործածութիւն։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԳ

Այսօր Լայբցիկէն առնուած հեռագրոյն նայելով, Սաքսոնիոյ վիճակահանութեան 11450 թիւը, զոր ես վաճառած եմ, 30000 մարք չահեր է, այսինքն 1600 օսմ. ոսկի, ապրիլ 3 ի և 4 ի չորրորդ վիճակահանութեան մէջ։

Այս թիւին տէրերը կը հրաւիրուին ներկայացնել իրենց տոմսերն՝ ստանալու համար իրենց ինկած չահերը։

Շահած տոմսերն ի տես պիտի դրուին դրասենեկիս մէջ, որպէս զի փափաքողը կարենան իրազեկ լինիլ ճշմարտութեան։

1455 Ժ. Տ. ԾԱՆԷԹՈՒ
Ղալաթիա, Գօմիսիօն խան, թիւ 18

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԳ

CARTE GENERALE

Des Proyinces européennes et asiatiques de l'Empire Ottoman

dressé

Par H. KIEPERT

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏԷՍ

Եւրոպական եւ Ասիական Նահանգաց

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԳԾԱԳՐԵԱԼ

ՀԷՆՐԻ ԿԻՊԷՐԹԻ

Տիեզերագէտ աշխարհագիտին սոյն ընտիր և նորատիպ քարտէսն որ ունի 126 սանթիմէթր երկայնութիւն և 92 սանթիմէթր լայնութիւն, կը ներկայացնէ բացի օսմանեան Պետութեան եւրոպական և ասիական նահանգաց իւրեանց մասնաւոր բաժանմամբ, Հայաստան իւր քաղաքական բաժանումներով, Պարսկաստանի արեւմտեան նահանգները, Կովկասիա, Ռուսիոյ հարաւային երկիրները, Եգիպտոսի հիւսիսային մասը, Ռումանիա, Սերվիա, Աւստրօ-Հունգարիա, Գարատաղ, Յունաստան, Պուլկարիա և Արեւելեան Ռումելի ըստ վերջին փոփոխմանց։

Ամբողջ քարտէսը լաթի վրայ անցուած ըլլալով պատի վրայ կախուելու յարմար է և ծայրուելով կարելի է յուշարկել փոսիայի մէջոցաւ ամենէն հեռաւոր քաղաքները։

Կը գտնուի մի միայն Յաղոբեան խան թիւ 14, Եւրոպական Գրատուն, ի գին մէկ օսմանեան ոսկւոյ

Սոյն Գրատան մէջ կը գտնուին նաեւ վերոյհիշեալ հեղինակին աշխարհիս զանազան մասանց քարտէսներն աւելի փոքր գիրքով։

1632 3—3

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Սոյն փոքրիկ ԱՂՕԹԱԳԻՐՔՆ՝ որ մեր եկեղեցւոյ ժամագրքի եւ Խորհրդաւորութեան մէջ հատատօսութիւնն է, եւ կը պարունակէ Առաւօտեան աղօթքներ, Ս. Պատարագի խորհուրդն ամբողջ, Աղերսանքներն եւ ապաշխարութեան սաղմոսներ, հրատարակուած է պատկերազարդ։ Սոյն Աղօթագրքի առաւելութիւնն այն է որ Բարեպաշտ Ազգայնիք մեր երանելիորէն Հայրապետաց ոգեշունչ ու լեզուով աղօթելով կը պարտանան այլ եւս անհարազատ եւ ինքնահնար Աղօթից գրքերու գործածութենէ, եւ սոյն մեր Աղօթագրքի աղօթքներն գոց ընելով՝ կուշլեն զանոնս Աստուած ըստ ժամակարգութեան Հայաստանեաց Ս. Եկեղեցւոյ։

Սեղդիական կազմ 3 դրուշ
» ոսկեզօծ 4 »

Կեդրոնատեղին է Գ. Գալատատրեան գրատուն, Յաղարեան խան։ Կը գտնուի նաեւ բոլոր գրավաճառաց քով։

1670

ՏՐ. Մ. ԴՈՆԱԴԱՆԴԻՆԼ. ՔԱՐԱՄԱՌՈՒՆԱՍ որ վերջերս Շիրազին ատ հասած է, ամէն օր հիւանդ կ'ընդունի իւր տունն ի Պէշիքթաշ, Իսմամ ճատտէսի, թիւ 72, ժամ 2էն 4 ըստ թրքաց։ Հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ձրիաբար կը դարմանէ աղքատները։

ՏՕՔԹ. Ս. ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ

ԲԵՐԱ, ՇԻՇԼԻ ՓՈՂՈՑ, 11

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ (Ապրիլ 1 էն սկսեալ)

ԱՄԷՆ ԱՌԱՒՕՏ ժամը 3 էն 6, կամրջին դէմ Քիւչիւքեան եղբարց դեղարանը։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՈՒՐԲԱԹ (Ձրի) 7 էն 10 Պէյլրպէյ ի դեղարանն Շարքէյէ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Ձրի) եւ ՇԱԲԱԹ, 7 էն 10 իւր բնակարանը։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ (Ձրի) 7 էն 10, Սամաթիա, Թրամվայի ճատտէն, Հռովմէական Հայոց եկեղեցւոյն դիմաց, թիւ 357 տունը։

ԾԱՆՕԹ. Պատանաւոր եղանակաւ կը դարմանուին արանց եւ կանանց գաղտ

ԻԼԱՆ

ԽԱՋԻՆԷԻ ԽԱՍՍԱՒ ՇԱՀՕՆԷ

Էրզագը ուժմիրէ անպարը իչիւն ալընաճագ եաղ սէպզէսի իլէ Ինկիլիզ բիրինչիներն միւնագասարնա պաշլանաճաղընտան, իթայէ թալիպ օլանլարն պէհէր ճումա իրթէսի, քազար իրթէսի վէ չարչէնպիհ կիւնլէրի Խազինէի Խասսայ Շահանէյէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

22 մարտ 304
1490 3—3

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՖԷՐԻ

Գաբանը տագիգ ֆապրիգայի Հիւմայունտան պիր օէնէ զարճնտա տէօքտիրիլէճէք եուժուշագ բիգ տէօքմէնին պէհէր քիւօր գրրգ պիր, վէ վէրիլէճէք եուժուշագ տէօքմէ խուրտանըն պէհէր քիւօր եիրմի իքի բարրայա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իշպու մարտը բումինին եիրմի տօգուզընը գաբար իրթէսի կիւնիւ գարբը գաթիսի վիրիլէճէկինտէն, իթմարնա թալիպ օլանլարը մագամը Սէրասկէրի լէվազիմաթ տաիրէսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

22 մարտ 1888 1648
Նօ. 15 3—3

ՄԻ ԳՆԷՔ

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՅՄԸ
ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՇՏԵԼԵԼՈՒ

ՍԻՆԿԷՐ

Ամերիկեան գործարանի մեքենացներն ի ՂԱԼԱԹԻԱ, Եիւքսէք Գալտրրրի, 120

Քարաքէօյի աղրիւրին դէմ. ի ԲԵՐԱ, Կալաթա Սէրայի Կիւրէի դէմ. ի ՊՈԼԻՍ, Մահմուտ փողա, 90

Ուրիշ ամէն տեղ՝ Սինկէրի կարի մեքենային «Կեղծերը» միայն պիտի դտնէք։

ՎԱՃԱՐՄԱՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ
(Շաբաթական) 1158

VICHY

ՎԻՇԻ

Ֆրանսա (գաւառ Ալիէի)
ԿԱԼՈՒՄԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Վարչութիւն՝ փարիզ, 8, Պուլվար Մոնմարթր

GRANDE GRILE։— Աւշային տկարութիւնք, մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք, լեարդի և փայծաղի խաբու